

دملا امیردپوان

ترتیب
دمحمد معصوم هوتک

اوکویل-کاناڊا

مارچ ۲۰۲۲ع

Ketabton.com
www.hotakonline.com

دملا اميرديوان

ملا امير او دپوان يې

دملا امير د دپوان دغه نسخه ، چي ماد چاپ له پاره تياره كړه ، ماته د ۱۳۲۵ ش كال په سر كي په كندهار كي لاس ته راغله او تركتولو وروسته يې راته څرگنده سوه چي دانسخه دارواښاد حاجي دوست محمد بړيڅ له كتب خانې راوتلې وه^۱. حاجي صاحب مرحوم پخپل قلم ځای ځای د شاعر نوم دنوموړي خطي نسخې پرڅنډو كښلې و^۲.

دملا امير دپوان دحجم له مخي وړوكي دپوان دئ او (۸۰) غزلي او نظمو نه لري خودالفېي دټولو پټيو غزلي پكښې سته . دپای پاني يې د (ياء) ردیف ته رسېدلي دي خو څوپاني يې كڼو دي . مادانسخه تر موندلو څومياشتي وروسته دزبري په جريده (د۱۳۲۵ ش كال ۹ - ۱۰ گڼه) كي معرفي كړه او دهغي ليكني لنډيز دلته مكرر انقلوم :

^۱ حاجي دوست محمد بړيڅ دسراج الملت والدين امير حبيب الله خان دپاچهۍ په دوهم كال (۱۲۸۲ ش) په كندهار كي زېږېدلی او دظاهرشاه دپاچهۍ په شپږدېشم كال (۱۳۴۸ ش) په كندهار كي وفات او پخپله پلرنۍ هديره كي ښخ دئ . پلاريې قيام الدين خان اونيکه يې محمد يوسف اخوندزاده نومېدی . دحاجي دوست محمد بړيڅ پېشه سوداگري وه او دڅورلسمي هجري شمسي پېړۍ په دېرشمو كلونو كي يې د كندهار د شاه بازار په ختيځه راسه كي دپونبلي چارسو شمال ته د خارجي بوټونو پلورنځی درلود . حاجي صاحب په پښتو ژبه د نثر په برخه كي قلم چلاوه او يوه غني كتابخانه يې درلوده چي د پښتو وپارسي و عربي ژبو خطي نوادريې پكښې خوندي كړي وو . دده كتابتون په كندهار كي دارواښاد محمد حليم سلېمي (۱۳۸۴ ش مړ) تركتابتون وروسته دخطي نسخود كيفيت او كميت له دركه مشهوره كتابخانه وه . دبايزيدروښان نوې موندل سوې رساله ، چي دعلم درسا لي په نامه په ۱۳۲۴ ش كال دارواښاد سرمحقق دوست شينواري په سريزه او سمون په كابل كي خپره سوه ، دحاجي دوست محمد بړيڅ له كتابتون څخه راوتلي وه . دحاجي دوست محمد بړيڅ زوی نور احمد بړيڅ هم دپښتو ژبي ليكوال او دطالع افغان اخبار پر كاره همكارو . نور احمد بړيڅ په ځواني كي مړ سو (دی بايد له ارواښاد پوهاند ډاکټر نور احمد بړيڅ سره مغالطه نه سي) .

^۲ زه (هوتک) د نوموړي ليک دده د کتابتون دنورونسخود کتلوله خاطره پېژنم اوزماپه کتابتون كي دحاجي دوست محمد بړيڅ په قلم داخوند دروبزه دمخزن الاسلام ځيني برخي سته چي دخپل کتابتون ديوي نسخي اودارواښاد سلېمي دکتابتون دکومي نسخي تر مقابله کولو وروسته يې يادابنت کړي دي . دحاجي صاحب مرحوم ليک په نسبتاً ښکلو خطونو كي راتلای سي .

د ملا امیر دیوان

ملا امیر د خور لسمي هجري قمري پېړۍ په سرکي په کندهارکي يوله هغو شاعرانو څخه و ، چي مردف دېوان يې درلود او شعرونه يې دخلکو خولوته لوېدلې وو . هسي خوپه پښتنو شاعرانو کي مـورـد (امير) او (امير محمد) په نامه څوتنه پېژنو ، خوپياوړي محقق پوهاند عبدالشکور رشاد د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷ مخ) کي د امير په نامه يوشاعر معرفي کړی دئ ، چي زموږ تریبـحـث لاندي ملا امير سره يې ځيني گډه وجوهات سته . دی ليکي :^۳ امير په خټه پوپلزی و ، د کندهار د تلوکان^۳ په کلي او سپده دده د پښتو مردف دېوان شته او د پارسو او عربي دېوانونو د لرلو په باب يې هم خبري کيږي دده ژوند د ۱۲۹۱ هـ ق کال^۴ په حدودو کي ټاکلای شو او عمر يې تر ۹۵ کالو پوري رسېدلی دې . له دېوانه څخه يې معلوميږي ، چي د ژوند وروستي کلونه يې په گرش (هيلمند) کښي تير کړي دي .^۵

ددغي ليکني په استناد د ((فرهنگ زبان و ادبيات پښتو)) محترم مولف هم دده يادونه کړې ده . په پښتانه شعراء کي د امير د کلام د (ی) ردیف څلور پښتو بيتونه خوندي دي . زه په غوڅه توگه حکم نه سم کولای ، چي (امير) او (ملا امير) به يوسړی وي . د (امير) په باب خو لوی محقق پوهاند رشاد ليکي ، چي ظريفه او شوخه طبعه يې درلوده . د ملا امير په دېوان کي مادظرافت او شوخی صريحه نمونه ونه موندله . خو د عصر او وخت نژدېوالي اود اوږده عمر تېرول او د ملا امير په

^۳ تلوکان د کندهار د پنجوايي ولسوالۍ مربوط کلی دئ ، چي د کندهار ښار لويديځ لورته پروت دئ .
شاوخوا يې دانگور و باغونه دي . د پښتو او فارسي ژبي شاعر او د تاليفاتو څښتن ساگزی ملاحسن اخوند (۱۱۷۷- ۱۲۴۵ هـ ق) د همدغه تلوکان دئ . فارسي دېوان يې چاپ سوی دئ . زما (هوتک) سره يې يوه ښکلې قلمي نسخه سته ، چي دهرات د نائيب الحکومه سعد الدين خان د زوی عبدالعلي خان (خان آغا ؟) په پرمانيست د (محمد رحيم الکوزي قندهاری الاصل ساکن هرات) په قلم ليکل سوی دئ .
^۴ دغه کال په پښتانه شعراء کي ۱۳۹۱ هـ ق راغلی دئ ، چي چاپي غلطی ده . دغه غلطی زما په پورتني مقاله کي ، چي په (زيري) جريده کي خپره سوی ده ، بياتکرار سوی ده . د مقالې تراچاپ وروسته ما افاضل استاد په دې باب خبري هم وکړي او ما وعده ورکړه ، چي دغه غلطی به يو وخت سموم . دادئ اوس اووه ويستمه د مارچ ۲۰۰۶ ع) مي خپله ژمنه پوره کړه .

دملا اميرديوان

دېوان کي د (نهرسراج ويالې) يادونه⁵ (۱) بيا هغه وجوهات دي، چي ددوی ترمنځ شريک دي. د اوسنيو ماخذونو، روايتو او دېوان څخه دا فيصله گرانه ده، چي ((امير)) او ((ملا امير)) به يوشاعروي. په هر صورت زه اوس دی د ((ملا امير)) په نامه د موجوده دېوان له مخي تاسي ته درېپېژنم او دېوان يې درته معرفي کوم. نوره څېړنه به راتلونکي ته پرېږدو. گوندي داسي مواد لاس ته راسي، چي ددې موضوع له سپينېدو سره مرسته وکړي.

زما د کتابتون په خطي نسخو کي د ملا اميرديوان سته، چي نوم يې ((مخبر العشق جديدي)) پرايښی دی. ديوان مردف او دپای له خوانيمگړی دی. د وروستۍ پاڼي رکاب يې (خما مقصود) ليکلی دی، چي دا کلمات د راتلونکي مخ دلومړي بيت شروع ده. نسخه پر عادي کاغذ په توره سپاهي ليکل سوي ده او د پر بې سليقي او بېسواده کاتب کار معلومېږي. څرنگه، چي دېوان نيمگړی دی، دکاتب نوم او د ليکلو کال يې نسته. د دېوان پر څنډو څوځايه ۱۳۲۷ او يوځای ۱۳۲۸ کښل سوي دي. نه پوهېږم، چي دابه د ليکلو کال يا کلونه وي که يا؟ د دېوان ټولي غزلي اتياوو ته رسېږي او د (ی) رديف هغه څلوربيته، چي د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷مخ) کي خوندي دي، دلته نسته. که (امير) او (ملا امير) يوشاعروي، نوښايي دغه بيتونه به په هغو پاڼو کي وي، چي ضايع سوي دي. د دېوان پيل داسي دی:

له بسم الله وروسته. هذا کتاب مخبر العشق جديدي.

نن مشغول سه په الحمد و په ثنا په دهان کښي دي چليږي ژبه ستا

⁵ د نهرسراج د ويالې يادونه زه پردې خبره دليل بولم، چي ملا امير په هيلمند کي هم استوگنه کړې ده او احتمالا په ((گرش)) کي.

د ملا امیر دیوان

هر بنده لــــره لازم ثنا گويي ده په قرآن کښي بيان کړي پاک مولا

++++

له د پوان څخه يې مادده د ژوند په باب زيات مشخص ټکي ونه موندل .
دامير حبيب الله (۱۳۱۹ - ۱۳۳۷ هـ ق) يادونه يې خوځايه کړې ده:

د سراج المله والدين بنــــه د بده ده
ملا امير دده دو عاگوى⁶ نه د فرنگ يم

او يا:

د پردي عــــمرد امير حبيب الله وي
تر سايه لاندي ناست امتيان ستا محمد
تل مشغول د قندهار پــــه آبا دي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نژدې دی
ملا امير فقير دو عاگوى ده هر صبا محمد

د نهر سراج واله (و ياله) په ۱۳۲۵ هـ ق کال دهيلمند له رود څخه افتتاح
سوه⁷

د د پوان د (ب) ردیف ديوي غزلي مقطع داسي ده:

د يار لس صدی هــــم شپږ ويشت کاله
وو تېر شوي ملا امير بيان کوي له هره باب

⁶ ((دوعاگوى)) بايد دوي څپې ولوستل سي.

⁷ حبيبي - عبدالحی پوهاند - دافغانستان تاريخي بېنېليک - ۲۲۲ مخ

دملا اميرديوان

ديارلس سوه شپرويشت هـ ق كال داميرحيب الله دپاچهي اووم كال
دئ. له دي ټولو خبروځه څرگندېږي ، چي داميرحيب الله دپاچهي
دوران دملا امير د شاعري د اوج زمانه ده . په دغه وخت كي دي سپين
ږيري دي ځكه وايي :

ملا امير په سپينه ږيره تل ژړا کړي
راشه زما پر غريبۍ وکړه پوښتنه

++++

اشعاريې دده پر علم او پوهي باندي شاهدي ورکوي . دتصوف خوايې
درنه ده . اخلاقي شعرونه هم لري . له اشعارو ځخه يې معلومېږي ، چي
ملا امير په سلوک کي دنقشبنديه طريقي پيرو دئ . دسلوک اوسير
پراوونه داسي بيانوي :

دوحدت له باغه درخته رانېکاره شوه
نه يې مثل په زمين لکه نشتر و

.....

د توحيد ترسوزن ووزه که يکتا يې
که دوتا يې ځان يکتا کړه يک بشر

.....

محبت د خدای نهال پر خپل زرگي کړه
او بـــــــــوه يې په چشمه د شريعت
اســـــــــم ذات د زړه صيقل د سالکانو
تصفيه د زړه راځي پـــــــــه طريقت
بيا به کشف و کرامات درته حاصل شي
پوشيده لـــــــــره دا حال د حقيقت
معرفت مي شناخت د خدای پر خپل طاقت ده

دملا اميرديوان

((ملا امير)) تعريف کــــوي دمعرفت

په دېوان کي يې يوه تقريبا بشپړه فارسي غزله او خوشير وشکر بيتونه سته. فارسي شعريې دتيتي سويې شعردئ او خوندورنه دئ.^۸

+++++

+

دادهغي ليکني لنډيزو ، چي ماشل کاله وړاندي دکابل په زېري جريده کي خپره کړې وه^۸. تردې وروسته مي ددېوان قلمي نسخه د چاپ له پاره تياره کړه. اودتيارسوي متن يوه برخه مي (د ق ترديفه) پخپل خط په يوه جلا کتاب کي پاکنويسه کړه اونورکارله گران هيواد څخه دراوتلوله اسيته نيمگورپاته سو. دامتن او خطي اصل يې له هيواده راته زمامورکراچي ته راوړساوه اومايپاله خانه سره کاناداته راوړ(۱۹۹۲ع). سرکال مي دکاغذوله منځه دامتن راوايست له سره مي وکوت اوکمپيوټري چاري مي يې بشپړي کړې اودخپلو هغو ليکنو په تاخچه کي به يې کنسېرډم، چي زماناچاپ اثار دچاپ په انتظار پکښې پراته دي.

دنوي کتني په ترڅ مي لازمه وبلل داڅوتکي نورهم پرخپله پخوانۍ ليکنه باندي ورزيات کړم:

ملا اميردمتوسطي درجې ملا ، دتيتي سويې شاعر، دلورجوش و خروش مخلص سالک دئ اوپه سلوک کي دنقشبنديه طريقي لاروي دئ. دېوان يې له يوڅوغلو پورته نورټول دسيراوسلوک مسئلوته وقف کړئ دئ اودتصوف غامض اوپېچلي موضوعات يې په ډېرساده

⁸ دنوموړي مقالې بشپړمتن زما دناچاپه اثر "کچکول" په لومړي ټوک ۲۲ مخ کي خوندي دئ.

دملا اميرديوان

شعري بيان ڪري دي .دده شعرله لويه سره هم فوق العاده ساده اوله هنري مزيتته خالي دئ اوفني کمزوري، قافيوي نيمگرتياوي اودوزن ناهماهنگي .بي دلوستونکي مخي ته ڊپري راڻي، خودتصوفي اړخ زياتوب بي دشعري قابليت د نه ورتيا له امله دشعر خوند ورننگ نور هم ورپيکه ڪري دئ . ده ته خپل شعرکله کله دومره لورنڪاره سوي دئ چي وايي پخته کار سالک به بي په بيان پوهبري (د ن رديف) خو حقيقت دادئ چي دده په شعري مفاهيم بيخي په ساده پيرايه کي بيان سوي دي .شاعرتنه دسيروسلوک او طريقت پرورشوباندي خان بالغ بنڪاري اود دستار ترلوتمه لري (د ع رديف) خو ڳاي بيا پخپله ورته خان ناقابل ايسي (د ف رديف) .شاعردسلوک دلاري خطرات هم له پامه نه دي اچولي اودآيات وحديث په استشهاد وايي چي په طريقت تربل هر مسلک د ملحدی خطرہ ڊبره ده (د ه رديف) . دي دخطرڳاي هم دخپلي تجربې اوپوهي له مخي نويو سالکانوته وربسي (د ن رديف) .

شاعر غواري دڳينو کلماتو په راوړلوسره خپله تواضع اوانڪسار تمثيل ڪري اودخان له پاره د(کمينه ، دون همته) کلمات ڪاروي خو ددغو کلماتو مروجي معناوي دعجزو انڪسار بنڪارندويي نه کوي ، بلکي استعمال بي دلاسه لاد شخصيت ددرناوي پله سپکوي .

دملا اميرپه دپوان کي ديولرتاريخي پېڻويادونه سوې ده چي مايي دلومري وارمعرفي په ليکنه کي مثالونه راوړي دي اوتاسي بي يوه برخه وړاندي ولوستل (دسراج الملت والدين اميرحبيب الله خان ، دکندهار دنايب الحکومه يادونه اودنهرسراج دويالي دکيندلوکار) . ددي پر څنگ دي وطن ته دروسانودراتگ خبرداري اودهغوپه مقابل

دملا اميرديوان

کي دغزا او جهاد هڅونه کوي (د * و * رديف) چي مادهمدي متن په (۲۱) مخ (۱) حاشيه کي تبصره پرکړې ده.

دملا امير شعري ژبه په عمومياتو کي دلويديځي لهجې ځانگړتياوي لري او په خصوصياتو کي بيا د هيلمندا وروزيگان د شاوخوا پښتنو ژبه تمثيلوي. دی ځای ځای د شعري اړتيا له اسسته د کلماتو وروستي حرکتونه غورځوي او نعمتونه د نعمتون په شکل کارې.

داوه هغه ټکي چي يادونه به يې دملا امير د شعريه پوهېدلو کي مرسته وکړي.

محمد معصوم هوتک

اوکويل - کاناډا

۲۷ مارچ ۲۰۰۲ع

دملااميرديوان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نن مشغول شه په الحمد وپه ثنا
په دهه ان کښي دي چلېږي ژبه ستا
هر بنده لـــــــره لازم ثناگويي ده
په قـــــــرآن کښي بيان کړي پاک مولا
صد درود و صد سلامه دي انعام وي
له ما خـــــــواره امتي پر خپل پېشوا
هم پر آل هم پر اصحابو دده باندي
هم پر واره گذشته و و انبيا
که ظاهر باطن الف شوې مردانه يې
په لباس د (ج) په پت شي ســــرتپا⁹
که د (ز) نسبت دي و کـــــــر و خپل نفس ته
پر دغه تقصير همېش کـــــــوه ژړا
ښه محکمه پيالـــــــه نوش د قناعت کړه
بې صبري ده بدبختي لـــــــويه بلا
شفقت د فقير و عـــــــظ و نصيحت دی
زياتي نه لـــــــري قدرت د ضرب پر چا
راشـــــــه و نيسه محکم دربار محکمه¹⁰
خان ورگـــــــه کـــــــره په مجلس دا وليا
هر گناه لـــــــره زنگـــــــونه پر زرگي دي
آيينه د زړه لـــــــه زنگه کـــــــره صفا
که صادق يې يک بيني يک جهتي کـــــــره
د تـــــــو حيد پر لار تـــــــلاي نه شي دو بين بيا

⁹ سرتپا = سرتپا

¹⁰ دانيم بيتي کت مټ وليکل سو

د ملا امیر دیوان

گمراهان د زمانې تر حساب تېر دي
(ملا امیره) کناره شه له هر چا

که ساقی راکه جامونه دکوثریا
په کارنه لورم دنیاو سیم و زریا
هست می ستا په هست موقوف ده فضل و کړې
پر خپل هست باندي دهست و کوره نظریا
په نظر دکام لانونمی منظور کړې
معتکف دي د درباری هم هم د دریا
ممکنات چي رب پیدا کوره په قدرت خپل
دا همه دي نښانې د پیغمبریا
هیخ د حسن سیال (بې) نشته په دنیا کښي
سیالی نه که ستا لکه رنگه شمس قمریا
چي پیدا یې ستا لکه رویه کل اشیا کړه
پاک الله پرتا عاشق، تي¹¹ کړې اظهاریا
و دیدن ته دي محتاج شوا ه و گدای دي
که روزي می ستا دیدن شي په محشریا
زه چي مست ورنه دانه د زمانې یم
د پرستان رندان ه دي ستا دریا
عشق دي هسی سرگردان کرم په عالم کښي
نه پوهېرم په خپل نفع و ضرریا
بې صبري می شوه غالبه ستا په عشق کښي
قناعت پیاله که راکه پرې بقدریا
دهجران په اورمی ه سیخه صنمه
(ملا امیر) که مفرح کړې په نظریا

¹¹ تي = ته بې

د ملا امیر دیوان

صدقہ شہ صدقہ شہ دل و جان زما
تـر دین و تـر دین دخیل جانان زما
یـو دین و عاشقـانـولـرہ بس دہ
ہمبشہ دوی ثناخوان دی د خوبان زما
منتـظـر ورتـہ و لار دی بی اختیارہ
کہ معـمـور شـی پـہ دین دگل ریحان زما
نہ لہ سترگـو غائبـی نہ پـہ سترگو برابرہ
لار د عقل نشسته چي خرگندہ شی سبحان زما¹²
ہیخ تعلیم و عاشقـانـو و تہ نہ شی
دوارہ کـو نہ دی پری اینی پرجانان زما
شابس شابس د عاشق پرهت باندي
چي یک بین شو یک جہتہ پرمیدان زما
(ملا امیر) غریب دو بین دی تی¹³ یکین کرہ
رب کریم دہ ہم رحیم دہ ہم رحمان زما

چي طالب شوم دمطلوب
پہ کال سلب شوم مسلوب
ہسبی رنغ را باندي راغی
پہ مثال لکہ ایوب
د عشق دارنگ سخته زورده
بی بصر کی¹⁴ عشق یعقوب
کہ معشوق هر خو جفاکری

¹² ددی بیت خبی د غزلی دنورویبتودخیو پریرتله زیاتی دی.

¹³ تی = تہ بی

¹⁴ کی = کی

دملا اميرديوان

وعاشق ته وي مرغوب
عاشقان چي هميشه ژاري
بمباران دي په مقبولوب
له دي رنجه به روغ نه شي
بسي ديداره د محبوب
د عشق هسي غالب كارده
خوار عاشق كاندي مغلوب
پخته كار عاشق هغه ده
چي خپل عشق كاندي محبوب
كه مخلوق تي عشق ظاهر شي
بسه يسي نه بولي كټب
ربه عشق مي پوښيده كړي
هم پر شرق هم پر غروب
له نقصانه عشق نگاه كړه
نفس حاضره پر شمال هم پر جنوب¹⁵
ملا امير غريب بيان كوي له عشقه
په مثال لکه مرغه اخلي حبوب¹⁶

له كامله پيالنه نوش كه په شتاب
پرهېزي شه له گناكه اجتناب
خپل باطن كړه پاكيزه له هره حېثه
خان لايق كړه چي منظور شي دا حباب
بعضي خلك په ظاهره ډېر آراسته وي
په باطن كې خباثت وي بي حساب

¹⁵ دانيم بيتي څلور څپي زيات دي

¹⁶ حبوب = داني . جمع يې حبوبات دي

دملا اميرديوان

بعضي خلگ په باطن سم آراسته وي
په شريعت¹⁷ وي هم ملامت هم په کتاب
دغه دواړه نقصاني په آخرت وي
چي حاضر شي په ميدان د سوال جواب
بختورده چي ظاهر باطن (بي) دواړه¹⁸
برابر د شريعت شوه د وهاب
راشه ټينگ پر شريعت شه که دانا بي
په شريعت به مفتوح شي د جنت باب
که خراغ د شريعت خدای په لاس درکړي
و بنه نور ته بي عاجز ماه و آفتاب
هغه څوک چي ردوي حکم د شرع
خلاص به نه شي د دوزخ د سخت عذاب
پت پنهان له خپله خدایه مشغولا کړه
د صدیق د سيني بوی تئ¹⁹ د کباب
کاملان مي غوصان د عشق د بحردي
خان جهان وځني هېر غرق په درياب
پيروي د کامل وکړه که صادق يي
زموږ په لاس ده د قرآن محکم تناب
ديارلس صدي شپږو بيشته کاله وو تېر شوي
ملا امير بيان کوي له هره باب

که وصال د جانان غـ و اړي په قيامت
په اخلاص و پـه تصديق و کړه طاعت

¹⁷ شريعت دلته د عوامو په شان دوه څپه بيز بايد ولوستل سي.

¹⁸ اصل: هغه بختورده چي ظاهر باطن دواړه

¹⁹ تئ = تلئ

دملا امیردیوان

په مجلس د دلبران — ووبه ورگ — شي
که دې ترک ک — دد ن — یازبب وزبنت
بې — قاده داد ن — یاهيخ باورنشته
په — مثال لکه تېزبادخي په سرعت
په دنيا پسي ه — لاکه زمانه ده
ابليس کاندي ح — رص غالب ترقناعت
دانایان مي دي مشغ — ول دیار په مینه
پروانه که د دنیا پ — ه زیان کثرت
اولیاء خ — دای نازولي په دوه کونه
بنه دیدار به ور عطا ک — پي هم جنت
توکل مو پر خپل خ — دای زموږ مو منانو
بې ل — ه خ — دایه تکیه نشته دراحت
بنه ت — قواو همت خوی د مسلمان ده
د شیطان تاب — عان ډک په خباث
امان را ک — پي د ابليس د بده خ — ویه
دده خ — ووی ده گ — مراهي بل فضیحت
مقصود تینگ ک — په سوا پر پرده²⁰
رضاجوی شه د بنه خ — دای هم د حضرت
محبت د خدای ن — هال پر خپل زرگي کره
اوب — وه بې په چشمه د شریعت
اسم ذات د زړه صیقل د س — الکانو
تصفیه د زړه راخي په ط — ریت
بیابه کشف و ک — رامات درته حاصل شي

²⁰ دانیم بیټی څلور څپي کم دی.

سوا = ماسوا . او ماسوا د خدای تعالی له ذات پرته نور موجودات او مخلوقاتو ته وايي (غیاث)

د ملا امیر دیوان

پوشیده لــــره دا حــــال د حقیقت
تــــر عرش پــــورته دي او یازره حجاب
داخل کپري عا ر فــــان بلند همت
معرفت مي شناخت د خدای پرخیل طاقت ده
(ملا امیر) تعریف کــــوي د معرفت

خوار عاشقه معشوق گوره که لري استقامت
نن دي واردي که پوهېږي د قرآن په تلاوت
عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي²¹
له تاثیرې²² پیدا کپري تــــوانگري و قناعت
که راه روپې ســــم پر لار د شریعت شه
رهروي بې شریعته دئ سالک له²³ قباحت
ملحدان په زمانه کي هسي ډېر دي
هیڅ خبر په شرع نه وي نه په ترک د جماعت
موحدان مي مستقیم همبش پر جماعت وي
له بڼه خدایه وي ترسان هم له عذاب د قیامت
په لباس د حلیم پتې شه سر تر پاییه
د حلیم لباس دئ هر مومن له مرتبه د شرافت
حلیم خوی د انبیاء و اولیاء دئ که خبر یې
قه ر غضب خوی د شیطان دئ نه دئ خوی د ولایت
غافلان د یاره ذکره، نقصاني په دواړو کونو
عاشقان صفت گویان د دلبرانو په دنیا هم آخرت
که تر عرش و کرسی لویه دي سینه شوه

²¹ اصل: عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي په هر دم.

او تر لاندې بیا ورته کښلې دي: د عالم مجلس کوه که ته دانا یې

²² له تاثیرې = له تاثیره یې

²³ سالک له = سالک لره

دملا اميرديوان

سوا الله به هسي غرق سې لکه فرعون هم جاهت²⁴
ملا اميره) پر عمل هيڅ تکيه مه کړه فضل غواړه
دغه لوی فضل عظيم دئ چې يې درکړ هدايت

د خوبانو سردار تئ²⁵ پاس پر اسمان خوت
تبر تر عرش و تر کرسی پر څښتن گران خوت
چې مشغوله پسه صلوت طبيات شو
هرگفتن يې درمرجان تر بنه دهان خوت
د امت غم يې زرغون پر پاک زرگي و
هېر يې نه و چې دربار ته د سبحان خوت
پر دربار د حق تعالی يې قدر ډېر دئ
وربخښلي يې امت ناز يې چلان خوت
گفتگوي د گوی مگوي يې سره و کړ
گوي بيان د شريعت دين يې روښان خوت
د مگوي خبري پتي له هر چا دي
پاک حبيب رب منع کړئ ډېر يې زيان خوت
طی شوه نه فلک اتلس کاله يوه شپه وه
بې مثالې بنه مجلس د دوی تر ميان خوت
پنځه فرض لومونځونه شب و روز شول
که چا ترک کړه آخرت لري²⁶ تاوان خوت
پنځه فرض²⁷ چې ادا پسه جماعت شي
خدای رسول به شي راضي دی په نېکان خوت
مومنانو امر ونهې ټول پر خای کړئ

²⁴ جاهت:

²⁵ تئ = تلئ (دکندهارکړدود)

²⁶ لري = لره يې ، ته يې

²⁷ فرض کلمه دلته دوي څپې بايد ولوستل سي .

دملا اميرديوان

نصیحت د (ملا امیر) پـردل و جان خوت

زمـور و تا ته دی سوالونه یا مغیث²⁸
له تا غـوارو ډک جامـونه یا مغیث
حاجتمند درتـه و لار دي بي شماره
فرياد رس يي، له تا غـوارې حاجتونه یا مغیث
حاجت زماده ستا رضا په دوارو کونو
د رضا دي طلبگار يـم په عمر و نه یا مغیث
هيڅ مقصود مي په ظاهر باطن بل نشته
ستا رضا ما خلاصوي له هر غمونه یا مغیث
ر به قطع انتظار د خـوار عاشق کـرې
رحم و کړه دیدار و کړه ته پر و کړه کرمونه یا مغیث
هر عاشق چي وي صادق په محبت کښي
تر چشمانو يي خو ناب وهي موجوده یا مغیث
و خپل يار ته سل نظره د عاشق وي په هر دم
يو نظريي ستا دوا دئ د زخمونه یا مغیث
رد، قبول دواړه مـوقوف ستا په رضا دي
و بنده ته څه معلوم دي ستا حکمونه یا مغیث
مومنان مي مقبولين په دوه جهان کښي
د تقوی توکل ډېر دي اجر تـونه یا مغیث
بڼه خلعت خدای د ايمان و مور (ته) را کړئ
مور پـردا خلعت همپش کړو شکر تونه یا مغیث
پاک قرآن دي راستولئ لـوی انعام ده
پکښي ډېر د حل حرمت دي بيانونه یا مغیث
زمور ايمان پر پاک الله هم پر قرآن هم پر رسول ده

²⁸ مغیث (دمیم په پښ) فريادرس، هغه ذات چي فرياد ورته کېږي

د ملا امیر دیوان

د (ملا امیر) پر زړه ډېر د عشق داغونه یا مغیث

په کـــوڅه کي دي ولاړ دي رقيبان کج
همپشه راتـــه قـــهر يري غمازان کج
جنگ جـــدل مي له خپل نفسه شب و روز ده
بل پـــر څنگ راتـــه ولاړ ابليس شيطان کج
په خپل فضل دي اسباب د جـــهاد راکړ
په اسم ذات ســـره و هـــمه کافران کج
د مومن زړه مي تـــر عرش عظيم لوی ده
اته برجـــه پر ولاړ د بنـــمن حيران کج
روح بادشاه عـــقل وزير ده که يې گوري
نفس شيطان ورتـــه ولاړ دي پر ميدان کج
بنه تقوی و همت و کـــړه مدت ورکړه
اته برجـــه کـــړه محکمه له نقصان کج
بيغمي هيڅ پـــه کار نه ده د د بنمن دار له²⁹
د جـــرس په شان بيدار شه هم نالان کج
که غافـــل شوي له طاعته له اذکاره
و بېر بړه لـــه دوزخه لـــه نيران کج
محکمي دا اته برجـــه په طاعت وي
د غافـــل روح (مي) بندي ده د شيطان کج
سنگـــدلان چي بېديني که سبب داده
د معصيت په رنگ يې رنگ ده دل و جان کج
هغه څوک چي توبه گار شي زړه يې پاک شي
رب غفور ده هـــم رحيم ده پر عصيان کج
هر مومن چي توبه گار د ما مضي³⁰ شي

²⁹ له = لره

دملا اميرديوان

له آينده و ځان ساتي له هرزيان کج
 اول ځان تـــه نصيحت کړم بيا و بل ته
 (ملا امير) بيان وکړئ³¹ د هر تاوان کج

عاشقان سينه سوزان غواړي قدح
 ودربارته دي ولاړنلان گريان غواړي قدح³²
 هر عاشق چي دهجران تر مقام تېر شي
 گويانوی شو پيدا، وایم نشر³³
 بې صبري راڅخه هېر صبر سکون کړ
 اوس له ډېرې تلوسې شوم سينه شرح
 په باطن کي درياب په جوش خروش ده
 پتې پنهان³⁴ يم پکښې غرق زه يم فرح
 خامکاران دي زيانکاران تر هغه وخته
 چي تميز ورمعلومېږي د نيکي هم دا قبح
 چي آهن رنگه جوش ونه که په اور کښي
 يوه کيلي کله جوړېږي چي به قلف شي په فتح
 که د عشق په اور کښي نفس سوخته پخته کړي
 د زړه نوره دي شي پورته کل زمين کاندي اوضح
 شريعت درسول باغزه يې باغبان يم
 (ملا امير) بې ډنگوي هم په ضمني هم په صرح

د فراق زهرمي نوش کړي زړه خوله تلخ

³⁰ ماضي: تېرسوی وخت

³¹ وکړئ- وکړي

³² داغزل ډېرې قافيوي نيمگړتياوي لري.

³³ نشرح يوراز نظم دئ، چي دهلک د زېږېدلو پروخت دخوشالي. په خاطر په ډله بيزه توگه وبل کېدئ.

³⁴ اصل: پتې پنهم؟

دملا اميرديوان

زمـامـزاج شـو هـفته بيـ لـکه دـبلخ³⁵
 ستا وصال زمـاد واد هـر مرض ده
 پـه کارنه لـرم دوا دهند او جـلخ³⁶
 دو وصال کوخه دې کوخه دي خلاصه جانانه
 رقيبـان پـه مـخه راغلل لکه ملخ
 اوس حيران يـم چي پـر کمه به تـبر بـرم
 لاربه خلاصه پـه غـره شي که پـه سلخ³⁷
 هـسي گـرم ده بازار د عـاشقانو
 سـو ربه نه شي د سياه بنديه بيخ کلخ³⁸
 و عـاشق ته بيـ ژا پـه برخه ورکړه
 تل بـه ژاړي چي پـه زړه بيـ خنجر خرخ
 هرگياه مي پـه باران خوشحالي کاندي
 (ملا امير) ده ډـر خـوشحال په برف پـرخ³⁹

مـو رو پـلاروتـه هـيخ مه ووايه پوچ
 مـرتبه بـه دي کـمتره سي ترمچ
 پاک سبحان بي بيان کـري په قرآن کـسبي
 دوالدي نودئ حق ډـر و باسـه غچ
 بيامي حق داسـتـانـودـه بي شمـاره
 نـه محکم بي تـينگـوه لکه سپين گچ
 بيا حقونه پـر هـر چا د عـلـما و

³⁵ وايي دبلخ هوا يوه هفته سره بله توده وي. دلته دغه ټکي ته ضمني اشاره ده.

³⁶ په اصل کې (جلخ) ته کښلي دي: نام وطن است

³⁷ غره دمياشتي لومړۍ ورځې ته او سلخ دمياشتي وروستۍ ورځې ته وايي.

³⁸ په اصل کې (کلخ) ته کښلي دي: سردی سخت

³⁹ اصل: فرخ. خوځنگ ته يې بيا ورته کښلي دي: فرخ شبنم راگويند. شبنم ته خوپه پښتورځه وايي اولدته يې دشعري ضرورت له امله (پرخ) ليکلی دئ.

دملا اميرديوان

دنبی میراث بی وری دی پـــه پیچ
 یومون پـــریبل مومن لـــری حقونه
 بنه محبت سره کـــوئی شیطان که تیچ⁴⁰
 له کفارو بـــه همپش منازعـــه کـــرو
 له کفارو ســـره دی زمـــورددین غیچ
 که خپل شیخ که دبل شیخ ته دست بوسی کړي
 تاله فیض وبرکت لاس بی کـــره مچ
 ترکـــوه خپلـــه رضادبل دپاره
 دمومن وزړه ته گـــوره نه بی لچ
 (ملا امیر) فقیر که هـــرڅو نصیحت کړي
 دانایان خدای پـــوهولي دجاهلوده خوله وچ

که مـــرگی درلـــره راغی ژوندون هیخ
 که وصال درلـــره راغی بېلتون هیخ
 دانایان پـــه قیل وقال ډـــرڅو شحال پړي
 وجاهل ته قیل وقـــال مرگ ژوندون هیخ
 که طاعت دې پـــه مثال ریگ بیابان شي
 په ریابـــه شي برهـــم لکه گلون هیخ
 ځان صدف رنگه صفا کړه پـــه دریاب کښي
 بی دریابه سنگ کلوخ هم سفالون⁴¹ هیخ
 درقیمت دی پیدا کـــری په خپل صبر
 بی قیمتـــه پیسې ډـــری دمیسون⁴² هیخ

40 تیچ: دغوزار بدللو، لو بدللو آواز (پښتو پښتو تشریحي قاموس). دلته به دغوزارولو په معنا راغلی

وي

41 سفالون = سفال = کودري

42 میسون: په معنایي پوه نه سوم. بنایي دمسیون = مسیو = بناغلی اړول سوی شکل وي. دشاعریه وخت کي ځیني اروپایي اصطلاحات (انگریزي او فرانسوي) افغانستان ته رسېدلي وه.

د ملا امیر دیوان

د مجنون د عشق خبرې چې باقی دي
ځني ورک ځان وچنهان وهم سکون هیڅ
که مجنون غوندې صادق یې نن دي وارده
د لیلی د وصال غم خوره نور غمون هیڅ
هر عاشق په خپل معشوق پسي مجنون ده
که معشوق وفا ونه کړه شوا خون هیڅ
که عاشق یې پیروي د پاک قرآن کړه
بې له خدایه بې رسوله نور جبون هیڅ
(ملا امیر)⁴³ چې همپس ژاړې مراد یې ته یې
بې له تادي ټول باطل واره سمون هیڅ

د مخلوق په صفت مه شه ارجمند
گمنامي کړه چې دي رب کاندې پسند
که هر څولذ یذ طعم و خورې بې یاره
هیڅ به درنه کړې په خوله وزړه کښې خوند
په مجلس کښې داشراف و ښه ادب کړه
خبردار شه چې اواز نه کړې بلند
حرکات و سکانات که کلمات وي
په ادب کښې احتیاط کړه که یې هوشمند
بند و بست دا خورت کړه که دانایې
په کار نه ده ددنیایا پر بست و بند
پر دنیایا پاته نه شي هیڅ وگړې
که دمت حکم پروسې دخاوند
د طاعت دي خدای درکړې اسبابونه
نفس بندي کړه د طاعت په لوی کمند

⁴³ اصل: ملا امیر محمد. مادوزن د وارنې له خاطره ونه کښې.

دملا اميرديوان

خان محکم کـــر د خپل رب و بندگی ته
په عقبا بـــه نیک و بد شي درخـــر گند
بدبختی غلبه کـــرې پر هـــر چاده
(ملا اميره) خـــان ساته له مکر و پند⁴⁴

خوک بندمه شه د دنیا پـــه زیان و سود
خپل دلبر لـــره ورتگ تاله بهـــر بود
پایمال کـــرې عاشقان جـــفاد ترکو
زه پایمال یم هـــم اسیریم هـــم مفقود
محصل دمـــرگ که در شي سهل کار ده
نه چي درومي ترا ســـمانه د عشق دود
بې وصاله خـــه ژوندون بندگي نه ده
دو وصال دپاره رده ســـر پر سجود
که د عـــجر بندگي کـــرې خدای قبوله
ستادرون به شي خوشبوی تـــر لونگ عود
په هـــر غـــم پسي بنادي ده آیات گوره
پاک خلیل شو په امان غـــرق شونم رود
ســـودله خدایه زیان له نفسه پیدا کـــرې
په سبب د نفس هـــلاک شوه عاد ثمود⁴⁵
سخته روخ د آخـــرت زموږ پـــه مخه
اوس باید ده دي استغفار ویل د درود

⁴⁴ په دې نیم بیتي کې (بند) د نصیحت په معنانه دئ راغلی، بلکې (مکر و پند) دواړه اصطلاحاً د چل و فریب په معنار اغلي دي.

⁴⁵ اصل: په سبب د نفس هلاک شوه عادیان هم ثمود.

عاد و ثمود: عاد د سام بن نوح (ع) له نسله وه. د دوی له پاره خدای تعالی هود (ع) ورو لېږه خودنافرمانی. له اسیته د باد په تویان هلاک سول او ثمود د حضرت صالح (ع) امتیان وه. وایي دوی دنافرمانی. له امله ټول وسوځېدل.

دملا اميرديوان

شب وروزده کوچ وباردنبـونيازمنو
لکه کوچ کوي سحاب پـه بهارزود
دغج جهازراته جورکـري خپل دلبرده
نه پوهېرم چي به ووزم که به غرق شم په کېود⁴⁶
وجودي وحدت⁴⁷ مقام پرمنصوراغی
خني ورک فرق دواجد هم دموجود
خواربنده ده درمانده په دوه جهانه
(ملا امير) بيان کوي خدای يې مقصود

دلبرياري کـره ټينگه تـر پولاد
خان يې يار کـره په زاري وپـه فرياد
ترکـوه خپله رضاديار لـه پاره
پـه يوه نظر بـه تاکاندي اوتاد⁴⁸
ودلـبرته دي معلوم ظاهـر باطن ده
که تاريخک وي که صفاوي که کساد⁴⁹
هـر سرسي چي دپاکانومجلس غواړي
خان دي پاک کـري له هرخبته له فساد
هـره درخته چي شيرينه وي په باغ کنبني
پر مالک يې قـدر د پروي تـر شمشاد
که خـوک وکاندي نـظر و حقيقت ته
بې له خدایه نـور مقصود هـمه برباد
غیرو باسـه له ميانه پـر لار رسم خه

⁴⁶ دانيم بيټی دغزلي تر بحرخلورڅپي زيات دئ.

کبودته يې په اصل کي کنبلي دي: دريای کېود

⁴⁷ اصل: د وحدت وجودي.

⁴⁸ اوتاد دخدای ددوستانو يوه ډله ده اودنړۍ په څلور وگوتو کي تصرف لري.

⁴⁹ کساد: هغه څه چي ناروا وي، يارواج ونه لري يا يې خريدارنه وي (غياث)

د ملا امير ديوان

په وصال به به يې معمور شې په خپل مراد
ددنيا په جابه دي هيڅوک غلط نه شي
گاهي سپوروي پسرسمند گاهي افتاد
هغه تخت چي په هواد سليمان تي⁵⁰
خو آخري زمين شتو بې بنياد
ابراهيم بن ادهم چي خداي بادشاه کړ
بيا يې ترکه کړه دنيا په دين شونډاد
هر مومن دئ مبتلا په دوه مقصوده
يو ناقص ده بل کامل که لري ياد
د ناقص مي دئ دنيا، کامل ايمان دئ
ته کامله ټينگوه ناقص نامراد⁵¹
کاملان چي جستجوي د آخرت کړي
نيک عمل يې دئ تونډه دلاري زاد
اول خان ته نصيحت کړه بيا وبل ته
(ملا امير محمد) ژاره په فرياد⁵²

کلمه مي ده ويلې ما پرتا محمد
چي له رويه دي پيدا شو ده دادنيا محمد
(وه) راغلي ډېر دينونه تر تا وړاندي
ستاد دين محکمي تېره تر هر چا محمد
نه زمين ونه اسمان نه عرش و کرسی
امکان نه لري چي بر به شي تر تا محمد
خداي در کړې بلندي په دواړو کونو

⁵⁰ تي = تلئ

⁵¹ نامراد ته په اصل کي ليکلي دي: بي فايده

⁵² اصل: ملا امير محمد ژاره په زاري و په فرياد

دملا اميرديوان

له اوله يې پيدا کړه لويي ستامحمد
تسه سبب يې دهسه مه مسيباتو
رب سبب کړې دهسه مه واروسوامحمد
ستاگره پوان به ټينگوم پاکه حبيبه
ستاگره پوان مي شريعت مصطفامحمد
دوحدت په زمـانه کي توره شپه وه
تاريکه شوله زايله چي دي نورکړه تجلامحمد⁵³
چي پيدا کړ پاک سبحان نور د حبيب خپل
دمعشوق يې انعام درکړي پاک مولا محمد
ته د غيبو خزانه وي په وحدت کښي
له وحدت را بيرون شوي پر دنيا محمد
مابنده لسه لازم چي تل شاکريم
چي مشغول يسم په ثنا و صفت ستامحمد
اميد و اردش فاعت د پاک رسول يم
که شفيع شو⁵⁴ (۲) مابه خلاص کړي له گناه محمد
پسه رحمت سره بللي پاک الله دئ
رب بادشاه کړي د جمله ووانبيا محمد
يولک خير و بشت زره دي لښکرو مقرر
ته د ټولو هم سردار وي هم بادشاه محمد
ستا په دين سرې⁵⁵ منسو خه کل اديان کړه
ستار بمرحوم کړي په رشتيا محمد
ډک روی د زمين ولسه غفلته يا سروره
ستاد دين روښنايي شوه تر عرش بالا محمد

⁵³ دانيم بيتي د غزل تر نور و بيتو څلور څپې زيات دئ.

⁵⁴ اصل: که دی شفيع شو

⁵⁵ سرې = سره يې

د ملا امیر دیوان

عارفان چي رسېده که ولا هـوت ته
دغه فيض و برکت هـمه دئ ستا محمد
له عـدمه چي وجـود د هـستی راغی
ستاله هسته را پيدا شو هـ کل اشياء محمد
سـرچشمه يي د جـمله و و مخلوقاتو
ته آبخـوريي دا عـلی و دادنا محمد
عـالمان دي وارثان دين پـه رو بنانه
تـر قیامته ستاد دين دي خير خواه محمد
کافران مي تورزا غـان مخونې⁵⁶ تورو
نه بنايي پري چي به گله شي په باغ ستا محمد
ربه روی د پاک نبي زه خـوار عاصي يم
عفو هـ غـوارم معتکف ستاد درگاه محمد
خدای لوی کړی په لويي تر هـر مخلوق يي
هـم تر عرش هم تر کسي هم تر سما محمد
زه فقير خـوار يم دو عاگوي د مسلمينو
هـم د وارو علما و فقرا هم اوليا محمد⁵⁷
په توحيد کښي مي صادق کـري ستا په مينه
(ملا امير محمد)⁵⁸ دي غلام ده هم گدا محمد
محمد اسم محضه زمـور د نبي ده
په نـگين کښي نـو شته دانبيا محمد
دهـر مومن پر زړه مر قـومه کلمه ده
(ملا امير) غـريب ده ولي وار خطا محمد

⁵⁶ مخونې = مخونه يي

⁵⁷ دانيم بيستی هم دنورونيم بيتيو په پرتله خلورڅپې زيات دئ

⁵⁸ دلته بايد (امير محمد) ټول درې څپې ولوستل سي.

د ملا امیر دیوان

تخت و بخت ز مور د بادشاه دې برقرار وړي
 په سراج الملت والدين ده مسما محمد
 د پردې عمرد امير حبيب الله خان وي
 ترسايه لاندي يې ناست امتيان ستا محمد
 ربه اباد نائب صاحب لــــري تر دې پره⁵⁹
 اخلاص كښ ده د پيشوا هم د بادشاه محمد
 تل مشغول د كندهـــــــــــــــــــــار په ابادي ده
 اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
 نهر سراج به خدای معمور كه وخت نزدې ده
 (ملا امير) فقير دو عاگوي ده هر سبا محمد

كه له ياره پـــــــــــــــــــــري راشي دوصال كاغذ
 پرچشـــــــــــــــــــــمانو قبلوي د خان پايمال كاغذ
 كه عاشق لــــره يې خط د قتل راشي
 وعاشق ته معلـــــــــــــــــــــوم پري د پرد خيال كاغذ
 د منصور چي عشق صادق و حال يې گوره
 پاس پسر سردار خندان ورك و جنجال كاغذ
 پايبوسې دي سخته گـــــــــــــــــــــرانه ده صنمه
 زه به نسمة⁶⁰ و مخ ته ستاد فال كاغذ
 نادیده پـــــــــــــــــــــرتامين شـــــــــــــــــــــومه جانانه
 راستولي دي خپل دوست له⁶¹ د جمال كاغذ
 كه مي سرو مال برهم شي ستا په مينه
 (ملا امير) مي نه غواړي د سرو مال كاغذ

⁵⁹ له نائب خڅه يې مراد د كندهار د هغه وخت نائب الحكومه سردار محمد عثمان خان دئ.

⁶⁰ نسمة = نيسمه

⁶¹ له = لره

د ملا امیر دیوان

امتي يــــم د نبي خــــير البشر سرور
ستاد ربار کښي تــــر هر چا ده معتبر سرور
له خپل نــــوره پيدا د حبيب نــــور کي
بيا پيدا ده له نور شمس و قــــم سرور
ناسوت پتــــه و د غفلت پــــه تاريخه کښي
ستا پــــه نور سره روښان کوه و شجر سرور
تــــراول اولين ده تر آخــــر آخــــرين ده
په شفاعت سره مخصوص ده په محشر سرور
ستا امت بــــه منتظر د شفاعت وي
د بخښنې نارې بــــه کاندې پرا کبر سرور
ســــتا امت به و بخښي ته به راضي شي
بيا دې بخښه د نيکانو پــــه قدر سرور
د معصيت په رنځ رنځــــور یم دواغو اړم
د (ملا امير) دوا ستا شفاعت ده ضرر سرور

ډېر راغلي ستا غــــمونه زمــــا پر سر
زه خــــو شحال یم ياره مــــه شه مرور
پيدا شوې زما صورت د غــــم د پاره
قبول کــــړې مــــا بنده پر خپل بشر
په معنا کښي لوی نعمت ده غمې⁶² مه کړې
ډېر لذت لــــري تر قند و تــــر شکر
د عشق اورچي پــــه صورت⁶³ ونه لگېږي
که تــــه تــــه وي ته به نه شي اي غريبه

⁶² غمې = غم بې

⁶³ (صورت) بايد يوه څپه ولوستل سي

د ملا امیر دیوان

که نه ته وې نه دي زه څه برابر
 په مجلس دخو وېرويانو که ورگډ شوي
 پاکيزه به ځني ځې لکه سپين زر
 تر دوه نېهره شه⁶⁴ ورتېر هلته مجلس ده⁶⁵
 ته سامع شه دشين هي⁶⁶ د زېروزور
 ستامقصود به تاته تي وجيم⁶⁷ (۲) انعام کړي
 دامقام دهغه ده چي قبول کړي د(ده) در
 دتوحيد ترسوزن ووزه که يکتايي
 که دوتايي ځان يکتاي کړه يک بشر
 خدايه (ملا امير) عامل دخپل بيان کړي
 چي تېريزي ترتوحيد سم برابر

جفادي اور لگوي صنمه ليري کړه نار
 ودي سوم سرتريايه خودبه کومه گفتار
 شيرين گفتار دجانانکه شنیده کوم ياره
 ترسرو مال يم ورتېر که کنسېنو ست زما پرکنار
 سيمين بدن دد لبر مثل بي⁶⁸ نه وي هيڅوک
 پتن په اورتل سوځي اوس پرما خواراغي وار
 ستاد بهار بلبلان شيرين زبان دي گويان
 ليري دي گرزني زاغانو گل تي⁶⁹ نه وينم لار
 رنخوريم زما مقصود هته بي همپش موجوده

⁶⁴ په اصل کې ورته ليکلي دي: از شهر دنيا و آخرت گذر کن.

⁶⁵ په اصل کې ورته کښلي دي: مراد مجلس مشاهده ميباشد

⁶⁶ په اصل کې ورته کښلي دي: سامع قرآن شاهاشو بمع عمل صدق

⁶⁷ په اصل کې ورته ليکلي دي: تاج

⁶⁸ بي = به بي

⁶⁹ تي = ته بي

د ملا امیر دیوان

دواله تاغ—وارمه پردردی پروت یم بیمار
غمازه مه ک—په هی هی نه پېژنې خپل پردی
زه دې دښمن گ—رندی مخ له درخم په تلوار
ستادهجران تلخگی پ—رملازم شبخیزی
برمن مکن ستمی ع—اشقان هست ناقرار
ستاد وصال په هوا س—رگردان یم ترآسیا
من چه ک—نم صنما پروت یم دا ورپرانگار
ربه په روی دحبیب ما ک—رې غالب پررقیب
تویی گل من عندلیب نیست م—رابی توبکار
چند س—وزم درآتش ترا باشد این روش
من غ—لام خدمتش م—ران مارازدیار
ملا امیر هست ف—قیر م—رید شیخ کبیر
م—راتوبه برتقصیر عفو خ—وا هم زغفار

خ—م زلف تو پیچ و تاب لکه م—ار
ع—اشقان هست تشنه لبه دیدار
مجروح شد دل م—ن زدست جان ای صنم
که دیدار را ک—رې یاره زما دوا دپرهار
موس—م گل گل ، گل میشود شکوفه
غفلت مکن ای بلبل آمد بتون—وبهار
چه گناه ک—رده عاشق دل و جان برده معشوق
امانت کی میدهی ، دلبره و ک—رپه تلوار
هست خندان دل—برم ن—ظربمن فگند
شب و روزم انت—ظار که را بنکاره شی نگار
سرگردان ش—وم دلبر استاد دیدن په هوا
دیدار بمن کن ع—طایحی دکفار وده نار

د ملا امير ديوان

(ملا امير) غلام د دلبر ستاد درگاه خاکستر
ربه زاري کومه مران زک — وچه دار

ستا په عشق کښي قبل — موم د خان پېغور
هيڅ باک نشته که بر منډي — م که سرتور
نام وننگ راڅخه ورک شو — ستا په مينه
اوس د عشق پراس همپش يم زرين سپور
د دنيا کور که خراب شي نقصان نه ده
خدای دي نه کاندې خراب د عقبا کور
د نيکي په زراعت که خان کړي ستري
پاک الله به شي خوش — حاله هم غمخور⁷⁰
خوي د تر کودي چپاود عاشقانو
عاشقان واره مغموم په غم نسکور
رقيببان راتسه ولاړتوره په لاس دي
نه بېرېرم خدای را کړي د عشق اور
که يوزخم دخ — طار ابا ندي جوړ شي
په يوه گذار ه — زار کړم شل او کور
که محرم زه د دربار دخپل اشناي شوم
په کار نه ل — م جنت حور غلمان نور
هغه خوک چي مستغرق في الفيوضات شي
خان کړي پت د زمانې دشرو شور
يوگوره، يوبوله، يووينه، يوغواړه
(ملا اميره) يک بين شه — نه بي شب کور

ستاد عشق په شراب گ — رزم مست خمار

⁷⁰ غمخور ته بي په اصل کي کښلي دي: نبی علیه السلام

د ملا امیر دیوان

له ماورک خان و جـــــهان شوهم قرار
راشـــــه ونیسه خیرد عـــــاشقانو
چي حیات دي که مـــــمات دي که بیمار
ستاد عشق په رنگ مي ســـــور درون بیرون ده
نه پـــــوهېرم چي لاله شـــــوم که انار
ستاد درخـــــاوري به کرم په سترگو پوري
خپل چشـــــمان روښانوم له گرد غبار
بې تکلیفه مي نارې دي په هررنگ کښي
دهـــــو او از نغمه کړي واره وار
د تـــــوبې ونه که هر خـــــومپوه داره
ز مـــــاديار په رنگ به نه وي مپوه دار
که وفا کړې که جفا کړې مـــــراد (دي) خپل ده
ستا جفا ده سخته گـــــرانه دو فایم طمعدار
عـــــاشقانو خان سپارلی پر خپل یارده
(ملا امیره) خان سپاره پـــــرحق ستار

خان بېغم کـــــر په له دنیا خخه لکه مـــــر
ستاد روح شـــــهبا زگذر که تر عرش لوړ
دا خلاص پـــــرمیدان باندي شه محکمه
بې اخلاصه و شيطان ســـــرې شو خور
ربه را کاندې تـــــوفیق پر طاعت باندي
د حساب په روح مامه کـــــرې په خط پر
غریبي د دنیا بنـــــه ده تېرېده کـــــرې
دمحشر په روح مامه کـــــرې غریب اړ
ستاد ربارد عـــــامو خاصو ، منعه نشته
زه در تلمه رقیب کـــــرم په بد ککر

د ملا امیر دیوان

تشنه لب یـــم دو وصال جامـــونه را کړه
ما سیراب کړه تر د بنمن مې کـــړه ته لوړ
چې هـــجران دې دو وصال له مخه راغی
بې زحمته هنجه وړای نه شي کا کـــړ
هـــر سړی چې کسب وکاندي هلاک شي
په دهان کښي يې هـــرشى وي لکه گوړ
ســـتاد ربارده دپا کانه و دنيکانو
(ملا امير) ده گناه کار په گناه خړ

راشـــه زما د زړه همدمه وکـــړه ناز
لـــه رقيبې مې زړه تلـــخ ده لکه پياز
ستامحبت مې پت پتـــه زړه کښي وساتلی
په آخـــر راخه فاش شو د زړه راز
گـــوياني له خپله ســـوزه دهر چاده
خه به وایم زمـــاهمت شو لکه باز
چې درون دچـــاپخته د عشق په اور شي
عاقبت تـــرد هـــان وزي درپه ناز
خه بنده خـــه يې همت خـــه يې طاقت ده
چې ستاد رله به در شي عـــاشق پایواز
دامید په دریاب غـــرق لکه غواص يم
در به کله په لاس را کـــړي زما د مساز
جاهلان مې له طاعته غافلان دې
غفلت وړي گـــويامره دې په مجاز
(ملا اميره) گـــمنامي و خاکساري کړه
خپل خـــان بوله کم ترمخ هم تر تراز⁷¹

⁷¹ تاز: یوراز حشره ده، چور چورکه (پښتو پښتو تشریحی قاموس)

دملا اميرديوان

ستا وديدته زم ساڊ پرکڀري هوس
محروم مه کڀر مه ماغريب لکه مگس
دو وصال دباغ دي سخته گهرا نه لارده
گهرا نه ده چي فرياد کڀر دم دجرس
ستاد ديد خيال به ونه وزي زم ساله سره
که رقيب راته غونڊي کڀري خاروخس
سمندرنگه ساکن د عشق په اوريم
نه په مرم نه دوتول مرمه وس
ديوسف په شان بندي دغم په شاه شوم
دو وصال کاروان مي شه ډډر وډ پرپس
هر مرغه چي وي ايله په هواگرزي
چي بندي شي گالوي بسند د قفس
که وصال غواړي خدمت په اخلاص وکړه
په هر دم درته حاضر فريادرس
ستاد سترگه وکتو وايستم له حاله
پر دغه حال پېژنم کس وناکس
دا يقين ده چي دم سرگه سپاره به راشي
(ملا اميره) تاله خنده خندا هوس

ستا په فضل به خلاصېږم له خناس
تل جهاد ورسره کڀر يم په هراس
زما په زړه کښي اچول د خطر وکاندي
غواړي ما کڀري مسوس⁷² په ډډر سواس

⁷² مسوس: هغه څوک چي وسوسه ورلو بدلې وي.

د ملا امیر دیوان

که توفیق می خدای رفیق کر پرده باندي
 پرې بې نه ږدم بې ——— رگيه په خپل لاس
 چې د بنمن د چاپه کورشي حال بې⁷³ څه وي
 زما پر کور همپش ولاړ د بنمن آس
 را داخل زما په خوښه ونه نفس شيطان شوه
 بندگي مي په عذاب شوه وکره قیاس
 په تصدیق وپه اخلاص عبادت وکره
 ځان ساته قسوي د بنمن لری خناس
 بنه صفا کور ره روح وزره په ذکر و فکر
 خپل دلبر لره ورځه صاف تر الماس
 هر عامل به جزا مومي د عمل خپل
 (ملا امیره) نیک پیرید و کره تل پاس

خدای در کورې ډېر دولت سنگ پاروس
 ستا په زړه کښي مکان لکه پانوس
 د دولت دي هوار ډېر د بنمنان دي
 پسې گزوي کيقباد هم د قیانوس⁷⁴
 بنه دولت لره زنانو ته نگاه کره
 پر پیره شه که سردی وي که تموس⁷⁵
 تر سه هاره بیداري کره غفلت مه کره
 که غافل شوي پرتارغ کوي خروس
 که دي داد دولت نگاه کره ته باد شاه بې

⁷³ بې = به بې

⁷⁴ کيقباد: د ايران افسانوي پاچا چې وايي سل کاله يې په خورا عیاشۍ کې پاچهي کړې وه (غیاث)
 د قیانوس: یو ظالم پاچا و چې وايي اصحاب کھف دده له بېرې له بناره وتلي و او په غار کې پټ سوي وو
 (غیاث)

⁷⁵ تموس: د گرمۍ موسم. د کندهار پښتانه تمونښ ورته وايي.

دملا اميرديوان

مقابل دي نه وينممه چين و روس
سنگ پاروس که داخل په لوی بازار کړې
خدای به درکړي خوشحالي تـر نو عروس
تکلیفات دشـر عي پند پر خپل سر کړه
(ملا اميره) بي تکلیفه لرگی نه کپړي ابنوس

په صیقل سـره گناه کـر په دزړه تراش
د توحید پـه نور غایب کـر په بد خفاش
که صادق یې امر ونهی کـر په محکمه
په قرآن کي نقش کـر ی دی نقاش
خـو باطله مـد عا د بنمن نه کـر ی
مـد عا د بنمن دی پـه شرعه پاش
ته آینه دشـر ع نسه⁷⁶ و خپل مخ ته
ستا عیبونه به بنـکاره شي بي تلاش
هر بنده چي په اخلاص بندگي نه که
په قیامت بـه شرمنده وي مخ یې خراش
هر بادشاه چي پر سپاه دولت بسیار کړي
هر سپاهي وي تېر تر سر هم تر معاش
(ملا اميره) دون همته تر هر چا یې
هسي کم یې د دنیا تر رادنی ماش

په حصول دمقصود تل گـرزي دروېش
پرې بـه نه زدي خپل مقصود په زړه دلرېش
ترک وهـلې ده دنیا د خدای دوستانو
تر دنیا تېر شـو و محبت د خدای ورپېش

دملا اميرديوان

بي له جذبه دوه جـــــهان كله هبرپري
که مـــــجذوب شوې له تاپاته گاوومپش
طـــــريقه و عشق ته جذب الهي ده
ته عـــــاشق يې که رب جذب کئ⁷⁷ درپش
که عاشق شـــــوې دغه لوی فضل درب ده
دا ســـــم ذات په تبغ زخمي زړه همپش
دخدای اســـــم ده سا کرتابه مسکورکړي
یک بيني ویک خـــــواني به کړي ستاکپش
متنفر به له مـــــخلوق ظاهر باطن شي
کع دي ياروي که اشـــــناوي که دي خوپش
بڼه بيان د جـــــذب عشق ده مـــــومانو
(ملا امير) يې بيان وکئ⁷⁸ خيراندپش

په خپل ژوند چي خپل يار نه کړې فراموش
خپل يار بـــــوله تابه کاندې زرین پوښ
و عـــــاشق ته دمعشوق صفت شکروي
په ظاهـــــره وي آرام باطن پـــــه جوش
په خپل عشق دطاعت بار پر معشوق سپک شي
پـــــروانه که ددنيا پـــــه خريد فروش
عشق هـــــغه دئ چي پر شرع موافق وي
مخاف له شـــــريعتته شيطاني حق فراموش
نه ده چا ميندلی عشق پـــــه کسب جانه
دالباس دهغه چاده چي يې رب کاندې وروپوش
دديداردي طلبگار عـــــاشق قان واره

⁷⁷ کئ = کړئ

⁷⁸ وکئ = وکړئ

د ملا امیر دیوان

همېشه وي سرگردان گرزې مدهوش
ملا امیره (که صادق يې پسه طلب کښي
شب وروزد جفازه رکه ته نشو
همېشه بيان د عشق کړه (ملا امیره)⁷⁹
په بيان کښي دي ثواب ده نه شي خموش

زما د زړه خيال تېرېده کاندې ترعرش
ارام نه که د دنيا پرفرمانې فرش
ستاد عشق له برکته مستغني شوم
دوه جبهانه راته هيڅ شوه لکه قرش⁸⁰
راڅخه هېرده رشي خوند شي په دهان کښي
نه پوهېږم چې د اتلخ ده او که ترش⁸¹
چې د عشق په اورمي سوي دل و جان ده
جنگ آسان شوه اورس⁸² هم د حبش
ستاد عشق په جامو هسي مست خماريم
دنا کس اوس منت باري هم بارکش
رقيبان راته ولاړ ستاپه کوڅه کښي
پرورم مانوش کړې دی ستا برش
دوي چشمانې مي خلورشوي ستاپه لوري
منتظر درته ولاړيم په جنبش
توکل پر خپل خالق کړه (ملا امیره)
خپل خالق بياله تا کاندې سوال پرسش

79 اصل: ... ملا امیره فقيره

80 قرش: د يوې سکې نوم دی.

81 اصل: ... د اتلخ ده که شیرين ده که ترش

82 شاعر دلته (اورس = روس) له عامه محاورې سره سم راوړی دی.

دملااميرديوان

دخپل يار طلب کـــوه تل پـــه اخلاص
ځان غوټه کـــړه په درياب لکه غواص
عاقبت بـــه درپيدا کـــړي ترسرتېره
ته بـــه شې په دغـــه درکلان خواص
که دي ســـرله تنه بېل په غواصۍ شي
په عقبا بـــه پيدا کـــړي دسرقصاص
په طلب کښي دوصال که څـــوک فناشي
رب به ورکـــړي درجه دخاص الخاص
په تـــقوا و په اذکار زړه نـــرم کپړي
پـــه مثال لکه چي نـــرم ده رصاص⁸⁸
راشـــه پرېرډه دادنيا طلب ديار کـــړه
ته مسلـــم يې نـــه وليد بن عاص
ددنيا مـــحبت حـــجاب ده (ملااميره)
راشه ترکه دادنيا کـــړه په اخلاص

دمعشوق دربار له ځـــم لـــرمه عرض
که نـــقاب له مخه واخلي سرعوض
زه عـــاشق يم منتظر ســـتاو ديدن ته
ستا په ديد ستا پـــه رضالـــرم غرض
که عـــطاراته ديدن کـــړي زما صنمه
زه څـــو شحال يم که وړيا وي که په فرض
بې له تامي هيڅ مـــقصود په زړه کښي نشته
پر عـــاشق باندي طلب دمعشوق فرض
عـــاشقان پـــه هجران سوي دي دلېره
ارام نه کـــړي يو ساعت پر زمين ارض

83 رصاص: قلعي (بيورازفلز).

دملا اميرديوان

هغه څو ځو ک چي توانگر په قناعت شي
زړه يې خالص شي د دنيا له سخت مرض
دانايانو لره لراشاره بس ده⁸⁴
(ملا اميره) جا هلان دي په زړه قبض

وخپل ياروت ته ژراده زمافقط
توکل پرتا، نه پرېل چاده زمافقط
بنه مي يار بنه يې ديدارده بې مثاله
ستاديدار ته ډېره تمنداده زمافقط
محروم ستاله ديداره هغه څوک دي
چي کافروي دي دننمن ستاده زمافقط
تل د زړه ډېگ په جوش د عشق په اور
ترچشانو مي خوناب گاه وبيگاه ده زمافقط
پخته کار عاشقان موج لکه درياب کړي
ځني ورک ځان جهان محبت پرتاده زمافقط
منصفان که انصاف وکړي په خپل ځان کښي
هيڅ منت به نه پرتاونه پرماده زمافقط
په عالم کښي منت بار شوي (ملا اميره)
د تهمت په پېټي ماته شوې ملاده زمافقط

څو به گور زمه ژوندي پردا بساط
طمع نه کورم چي پيدا به کورم نشاط
شيرين عمر په غفلت راباندي تېر شو
نه مي وکړه بنه تقوا واحتياط⁸⁵

⁸⁴ اصل: ... لراشاره بس وکافي ده

⁸⁵ اصل: ... بنه تقوا وعبادت احتياط

دملا امیردیوان

دنیا خای دکوچ و بار هیخ باورنشته
وداناته ده خـرگند لکه رباط
زندگی کـرپه و ارپه صرف په عبادت کنبی
تبر بـه شی دباد په شان پرپل صراط
هیخ عـاشق به له رقیبه و بره نه کرای
که له یار سره یی نه وای اختلاط⁸⁶
د اسم ذات په تیره تیغ کـرپه زړه دو نیمه
(ملا امیره) ډبر بـه خو کـرپې انبساط

د عشق بار ز مـا په شاده سخت غلیظ
راته جوړه تـما شاده بخت غلیظ
عـاشقانو ته یی دام دزلـفوا یبسی
عاشق بند شـو تر دابند نشست غلیظ
بد عـمل راته رقیب شو ز ما و خان ته
نیک عمل ده ز ما و خان ته تخت غلیظ
دغه تخت می دباد شاه پر تخت بالاده
وربې نه کـرم ز ما تخت ته بخت غلیظ
راخه هېر د یار محبت کـرپه دوه جهانه
همبش سپورد عشق پـر آس یم سخت غلیظ
نن تناب دو وصال تینگ نسه محکمه
د اتناب ده ډـر د یار مـخت غلیظ
عروه الـو ثقی رب بللی خپل قرآن ده
ته عامل شه (ملا امیره) د قرآن نوشت غلیظ⁸⁷

⁸⁶ اصل: ... که له یار سره یی نه وای سروکار و اختلاط

⁸⁷ په اصل کې ورته کنبلی دي: هرچه د قرآن نوشته شده است، همه احکام محکم است.

د ملا امیر دیوان

زه طامع يـم د ديدار لـرمه طمع
زه بلبل يـم د گلـزار لـرمه طمع
سياحـان چي سياحت پر زمين کاندې
زه سياح يـم د بهار لـرمه طمع
جوش خروش د عاشقانوپه سينه کښي
زه عاشق د فيض انـوار لـرمه طمع
چي تشهيراختياروي هـغه خامان دي
زه پخته د گلـمناميه، د قرار لـرمه طمع
نابالـغ فقيران ډېر دي، پيري کاندې
زه بالـغ د نـبـغه رفاتار لـرمه طمع
په طريقت کښي نابالـغ ډېر کسان دي
زه بالغ د طريقت يـم د دستار لـرمه طمع
کمينه بنده دخـداي (ملا اميره) فقيره
د تاخـون په وينو سور لکه انار لـرمه طمع

دلـاله په شـان ز مـاده د زړه داغ
سـتاد عشق له غـمو، نه لرم فراغ
د بلبل په شـان طلب کـوم د گلـو
که مي ولـيداي ديار د حسن باغ
که صدف رنگه سينه شو هـ د چا صافه
په صدف کښي دررونـبان وي لکه چراغ
د حقيقت پـر گلستان بلبلان گـرزي
کله نـبـايي چي ورگـډ به شي تورزاغ
(ملا امير) غريب درد منده ستا په عشق کښي
په وصال سرې⁸⁸ معطر کـړه جان دماغ

دملا اميرديوان

خدای دي نه کاهيخ مسلم له عشقه صاف
چي له عشقه وي خالي ، ده بي انصاف
هر مومن ايـمان راوړی په خپل عشق ده
د کافرو چي عشق نه و حساب نه شوه له اشرف
د جاهـلو رجوع کله شي و عشق ته
عاشقان دخپل زرگي کاندي طواف
له ازله قاسم کـري بـنه قسمت ده
کافران به په عذاب مومن معاف
پر زاهدو باندي سپک بارد طاعت ده
سبب داده پـر محفوظ بي ده عشق چاف⁸⁹
هـغه چاته چي طاعت مرغوب محبوب شي
داهـمه ده واره عشق ، وکـره انصاف
د زاهدو کفاف قـوت ولايموت دي
په زيادت بي حکـم کـبري د اسراف
سرگردان اهل دنيا دي په طلب کـنبي
مـورپه نه شي مگر خاک شوشکم ناف
خـدای دي صبر قناعت زماروزي کري
(مـلاميره) لـه خپل نفسه کـره خلاف

که صادق بي له گناه کـره خان حنيف
په تقوا و عبادت کـره نفس ضعيف
دنيکانو محبت دـخان عادت کـره
خـدای دي نه کاندي گـمراه د چا حريف
د جاهـلو له صحبتـه بـعيد گـرزه
په صحبت بـه دنيکانو شـي لطيف

⁸⁹ نيايي چاپ وي؟

د ملا امیر دیوان

عشق بازي له میانه واخـــــــــــــــله که دانایې
په خپل ځان کـــــــــــــره جامه د عشق لفیف
پـــــــــــــه ویل دمحققانـــــــــــــو فـــــــــــــهم وکړه
هـــــــــــــرگفتن یې تـــــــــــــرمرجان و در ظریف
هـــــــــــــرکامل له خپله ســـــــــــــوزه تصنیف کړی
ناقابل ده (مـــــــــــــلا امیر) کـــــــــــــوي تصنیف

ماچي و خـــــــــــــوړل د یـــــــــــــار دل اس تریاق
راخخه ورک شـــــــــــــو و وخت د صبح و د اشراق
ستاله حبه ما سیوا شوه فـــــــــــــراموشه
بیا پـــــــــــــه یاد دیار شیرین دهان بزاق⁹⁰
سرگردان و پای دوان شوم په عالم کنبی
د عشق آس می خابک ولید تـــــــــــــر براق
چي وصال می د دلبری په کوخه وشو
دا خـــــــــــــلاص پـــــــــــــرمیدان پاته شومه طاق
له هـــــــــــــغه پس خوشحالی شوله راپېښه
بیامی ولید ځان جـــــــــــــهان شومه آفاق⁹¹
په ظاهر صورت مشغول یم له عالمه
ذمیه شـــــــــــــوله بدل پـــــــــــــه نېک اخلاق
(مـــــــــــــلا امیر) ده مـــــــــــــدرس د عشق په علم
دهـــــــــــــر بیت ثواب دې⁹² ډېرشي تر عتاق⁹³

ســـــــــــــتاد وصل د گلشن زمـــــــــــــا اشتیاق

⁹⁰ بزاق: دخولي نارو ته وايي. کله کله دخولي په معنا هم کارېږي.

⁹¹ په اصل کې ورته کنبلي دي: برهوش آدم

⁹² دې = دي بې

⁹³ عتاق: د مينخوا او مريانوا آزادول

دملا اميرديوان

خه به واييم دهجران دلوي فراق
زه ترسرو ترمال و خپل جانان ته
خداي دي نه كاندي زما قول په نفاق
په ژراسره زمابوتي کاني ژاري
خلاف نه ده دمعشوق عاشق مشتاق
بد عمل زم احجاب ديار له مخ شو
ورکپده دي د حجاب په نیک اوراق
د توحيد په درياب غرق شه حجاب نشته
بنه وصال به دي روزي کاندې رزاق
د قسمت برخي و هر چاته رسپري
منتظ ورت ته ولاړ دي تمول عشاق
دوه جهان چي له تاهير شوه (ملا اميره)
خه په کار دي خراسان ملک د عراق

بي جذب الهي به خوک پيدا کړي د زړه چاک
هغه به مجذوب کړي چي بي رب که سينه پاک
عامل د شريعت شه ته خضوع و انقياد کړه
تمثيل دامرکاندي زياتي نه لري هيڅ واک
که فضل درب وشي تابه کي⁹⁴ شاه شاهان
رتبه د عشق به در شي تابه کي⁹⁵ خس و خاشاک
هغه (مي) بختورده چي دي تېر تر نام و ننگ شي
محکمه شريعت وي پخپل دين کښي وي چالاک
د عشق مثال غمی ده دوه جهانه قيمت نه دي
فرض (بي) پتهپده دي چي له تانه شي بېباک

⁹⁴ کي = کړي

⁹⁵ کي = کړي

دملا اميرديوان

گوره هرزارع چي تخم خرڼه که په مخکه
حرام باندي خرمن دئ هم ثمر و هم خوراک
حال داليا و گذشته و وپسه داشان و
په درون کښې جوش خروش ودهيچانه و ادراک
خامان هغه کسان دي چي ظاهر جوش و خروش وي
نه وي دی تېر شوی تر نهه سره افلاک
روح دده محبوس وي په ناسوت په ملکوت کښي
ذيقه يې سينه وي غريب گريزي گربوان چاک
خپل نفس ورته وايي تر تانشته (هيخ) ذاکر بل
که دی په داغلط شوتلخ يې کئ شيرين باغ ناک
بسکه (ملا اميره) خه ويل دي ترخوله خېڅي
فقيران دز ماني دي مبتلاخه ورته شاک

من وعن د کتاب ورک دهغه چاشي
چي د عشق دودونې⁹⁶ برشي تر دا اووه سماک
درې ذکره په حديث کښي بيان شوي که خبر يې
يومي لساني دوييم قلبي دريم روجي ثناک
لساني مي لقلقه ده قلبي ذکر و سوسه ده
روجي مشاهده ده در سول په قول پاک
فرحت در روجي ډېر دئ که پورورغي سالک
پر (ملا امير) چي راغي همپشه ده فرحناک

هرمريددي خپل شيخ بولي پير کامل
تابه کاندي و مقصود ته پيرو اصل
سست يقين که مريددي دواصل و که

⁹⁶ دودونې = دودونه ئې (لوگي ئې)

د ملا امیر دیوان

دی به پاتنه معرا⁹⁷ شي بي حاصل
اول شرط دمريدي مي خپل يقين ده
که شرط ترک شي مشروط پاته شي عاطل
پرنواقص که کامل يقين خووک و که
ستاد پاره به ناقص پير شي کامل
هرمريدي و خپل شيخ ته تسليم کاندې
په دغه تسليم به شي بالغ عاقل
جماعت ورد وظيفه پرخان لازم کړه
تقوا خووی کړه دگناه نه شي عامل
دسلوک بيان مي کړي په پښتو دئ
(ملا اميره) فرق کوه دحق باطل

رانبکاره شوه داشنه ای حسن جميل
محسنات ددنيا شوه خووار و ذليل
بنايستي دد واپو کوونو سرکوزي که
چي بي وليدزماديار حسن اصیل
په کامل صفت موصوف زما دلبرده
خووک به نه وکي⁹⁸ سيالي کثير قليل
ترچشمانومي خوناب ستاله فراقه
نه په وهېرم چي قصير شي که طویل
په طلب دخپل جانان يم سرگردانه
پرې بي نه ردم که غرق شم په رودنيل
سرو مال زما فديه ترخپل جانان ده
(ملا اميره) صادق شه مه کړه تعطيل

⁹⁷ معرا: لوخ لپې

⁹⁸ وکي = وکړي

دملا اميرديوان

ستا و وصل ته حيران ده زمادل
شين توتي دگلستان ده زمادل
له فلکسه سنگ رېزي راباندي اورې
سرگردانه پرزمين هم پراسمان ده زمادل⁹⁹
خوب خندا راخخه ورک ديارپه مينه
خوډبه ژاري په طلب دخپل جانان ده زمادل
پر عاشق دمعشوق کله دلسوزي شي
دلسوزي مهرباني ته نگران ده زمادل
غم دعشق راخخه هېرکړه نورغمونه
ستاله غمه سرگردان هم نالان ده زمادل
دظاهردنمن که زرتوري په لاس وي
هيڅ باک نشته په عذاب له نفس شيطان ده زمادل
بندي کړي دي دهجرپه زندان يم
متنفردله اختلاطه دانسان ده زمادل
ځان ملبوس دېپې ننگيه په لباس کړه
(ملا اميره) له جهان خخه ترسان ده زمادل

دساقی له برکته ملک گلزاروینم
پررگلانود بلبلوچونهاروینم
زه بلبل ستادگلشن یوم بل گلشن څه کوم
خزان نشته ستاگلشن همپش بهاروینم
هرگلشن لره خزان شته له فلکه
په امان زه ستاگلشن له هراضراروینم
عاشقان مي بلبلان دياردباغ دي
ساکنان (مي) عاشقان زاغان فراروینم

⁹⁹ تردې نيم بيتي وروسته دوهم نيم بيتي څلورڅپي زيات دي.

د ملا امیر دیوان

نوشته مي پر محفوظ دفتر د عشق ده
تسلسل د عاشقانواريه واروينم
مومنانو مومني په عشق پيدا كړه
په عقبايي لويه گټه د ديداروينم
له ديدار خخه محروم ټول كافران دي
عشق بي نشته دوى مقهوره د قهاروينم
بسه شيرين بيان د عشق ده (ملا اميره)
راشه وخت كوتاه دئ اوس تلواروينم

خدای را كړي پاكيزه دين د اسلام
دغه رحيم درحمان ده لوى انعام
جماعت مي طريقه د پاك رسول ده
خبردار شه لومونځ ونه كړي بي امام
تاركان د جماعت به شرمنده وي
په عقبابه مختورن وي هم بدنام
تل درود واسـتـغفار وايـه په ژبه
شفاعت به دي روزي شي دنبي خير الانام
توكل تقوا همپش پرځان لازم كړه
د بنمن بند كړه د خضوع په محكم دام
بيامنقاد د خپل پادشاه شه كه دانايي
محكومي ته همپشه كړه د حكام
(ملا امير) غريب دو عاگوى دهر مومن ده
خصوصاً د خپل پادشاه هر صبح وشام

ديار ديد لره ورځم بي پروبال يم
له ديدنه بي شرمم بې جمال يم

دملا اميرديوان

زه غلام ييم بېکاره ديارپه کار کښي
کم همته بد هنره بد خصال يم
بندگي دي قبلوم پر دوه چشمانو
ياره ته مي کړه قبول زه ډېر ملال يم
رقيبانو سرگردان کړم په عالم کښي
ستادربار لره درخيم بند په جنجال يم
درقيب له هـمراهي مي سل توبې دي
ناديده يار مين کړي پر شين خال يم
کيمياگر (دي) دکيميا په طلب گريزي
ديار وصل زم کيميا په قيل وقال يم
عاشقان کيمياگران طلب ديار کړي
که غافل شوم له طلبه بد فعال يم
د تغير تبديل لار نشته زم او يار ته
په طلب بي دوصلت و دوصلال يم
حيران پر مه و خان (ته) و جهان ته
ولي ورک خان و جهان شوي کمال يم
زه منکر له بندگي د نفس شيطان يمه
(ملا امير محمد) بننده د ذوالجلال يم

په ظاهر غريب مـلاباطن ملنگ يم
په اسم ذات سره خوشبويه تر لونگ يم
لوی اقليم د مومن زړه ده بي پايانه
وربي¹⁰⁰ نه کړم له غماز سره په جنگ يم
که لښکر د دښمن ډېر ده هيڅ باک نشته
پنځه غشي مي په لاس ناست پر پلنگ يم

¹⁰⁰ وربي = ورپه بي

د ملا امير ديوان

پنځه غشي مي پنځه فـرض لمونځونه
 که ماتينگ کـر هـزه ولاړ ديار پرتنگ يم
 ديارنگ مي جـماعت دپاک رسول ده
 مومنان بـې¹⁰¹ تينگـو و هـزه ناصح لنگ يم
 پاک مسجد مي ده پالنگ مورباندي ناست يو
 پرې بې نه ږدم که هرڅوپه صورت خورنگ يم
 که وصلت له ياره غـوارې لار دغه ده
 که مي تينگه کـر هـدالار بادشاه اورنگ يم
 افضل کړی خدای زمـور دين ترکل اديانو
 که عامل د شريعت شـوم هـزه خوشرنگ يم
 ستاد عشق له زخمه سور لکه سورگل يم
 عاشقان دي واره سـره ، نه چي زه رنگ يم
 دو صال طلب لازم پـرمـما غريب ده
 دهجران په اوردي سوي خـوار پتنگ يم
 هـمراهي د بې دينانو په کار نه ده
 بهتر دا چي له بې دينو څخه پرڅنگ يم
 که رویت مي په نصيب ستاله جمال شي
 خورند سـر به همپشه لکه متنگ¹⁰² يم
 د سراج الملت والدين بنه دبدبه ده
 (ملا امير) دده دو عاگوي نه دپرتنگ يم

کباب کـرې دئ زمـازره اوردهجران
 دغه اور هـجران ديار غوارم تاوان
 په عـوض کنبی وصال غـوارمه جانانه

¹⁰¹ بې = به بې

¹⁰² متنگ : کمند ته وايي (ظفر اللغات) او کمند دلومي په معنا دلته له بيت سره سرلگوي.

دملا اميرديوان

که وصال معاوضه شي نشته زيان
معشوقه له عاشقانو حجاب نه شي
دا ادب ده د عاشق معشوق ترميان
که عاشق لهره سل روح د خان پيداشي
همگي به کي¹⁰³ فديه ترخپل جانان
په دنيا کښي بي بل حب و مقصودنه وي
کل مقصود بي وي دلبر، ژاري حيران
هغه خوک چي په نظر د معشوق نیک شي
بيايي سپورکاندي د عشق پر آس دوان
د دنيا نام ننگ واره خني هېرشي
پروانه کړي د دنيا په سـود وزيان
کل همت بي وي مصروف ديار په حب کښي
بل حب نه کړي صادقان دي عاشقان
په بيان د عشق شيرين مي روح و جان شو
(ملا اميره) درپاشه پرسپين ميدان

ستاله غمه راته اوردي کل زمين
بي مثال ده زماد لبر مخ بي رنگين
محبت زما و سـيله ده و وصال ته
رقيبانه و راته کړي دي کمين
بل اسباب د عاشق نشته بي له عشقه
د عشق اور په و سـوخي رقيب لعين
بي تکليفه هېڅ قاصد مقصودنه مومي
سرگردان دي قاصدان په زړه غمگين
اومي غوښي چي په دېگ کښي جوش ونه که

¹⁰³ کي = کړي

د ملا امیر دیوان

وېې نه خوړي که غني وي که مسکين
چي پخته د عشق په اور کښي عاشق نه شي
حساب نه ده په رتبه دکاملين
د خامانو خامکاري سوزو وگدا زده
تل به ژاري دی بعید وي له تمکين
په بيان د (ملا امير) هغه پوهېږي
چي سالک وي پخته کارزړه يې وي سپين

په تناب د زلفو بنديم د جانان
نه خلاصېږم که بنډمه دوه جهان
هيڅ مي وېره له رقيه غمازنه شي
پر خوان وينمه پيره د تور زلفان
شش طرفه فيوضات د جانان اوري
خالې نه ده هيڅ آفاق زمين اسمان
عاشقان همېش په غم کښي خوشحالي که
وصال غواړي پروا، نه کړي په هجران
که نن گوري تورو سپين ديار په خط کي
ته عامل شه همېشه گرز ترسان
نه حسب نه به نسب د چاپه کار شي
چي حاضر شي دمحشر په لوی ميدان
خوشحالي دنیک عمل ده ونيکانو
بد عمل به غمگيني شي دعصيان
که رضاد جانان غواړي رضا پرېږده
که جانان له تارضا شوڅه په کار حورو غلمان¹⁰⁴
درضادي طلبگارزه خو اړبنده يم

¹⁰⁴ دانيم بيتی ترنور وڅلورڅپي اوږد دی.

دملا اميرديوان

(ملا امير) ده گناه کار غواړي غفران

چي خالق تخليق وکړئ¹⁰⁵ زمـــــاد ژوندون
بيا عاشق يې پرځان کړم راغی بېلتون
په خپل عشق سره طالب زه دوصل شوم
شب وروزيم سرگـــــردان په جگر خون
نه پوهېږم زمـــــاپه باب قلم څه کنبلي
چي يو غم وي نوشته که په زرگون
که مي ورکه خو ب خندا شوه ستاله حبه
په کار نه ده دي د دنيا پر نعمتون
نـــــور غمونه راڅخه هېرديار غموکړه
يار نيولی دئ له مخ ســـــل حجابون
محرمات شېهناک شوه سل حجابه
له مذکور ه تقوا کاندې صالحون
په نصيب د عاشقانـــــو عجز و نيا زده
ديار حبه د عاشقانـــــو د ژوندون
تل مشغول ديار پـــــه وصل صادقان دي
سمندر غـــــوندي ساکن اور يې مسکون
تمام صورت مي ستاد عشق په اور کباب شو
(ملا اميره) تالـــــه اور د عشق صابون

معشوقـــــان د عاشقانـــــو قاتلان
بې تقصيره ځني يـــــو سې دل و جان
په عالم کنبې سرگـــــردان گريان وي
بيا يې قـــــوت وي د زړه وينه دخپل ځان

¹⁰⁵ وکړئ = وکړی

د ملا امير ديوان

ځني ورک صبر و سکون ديار په مينه
همپشه يې او بڼه کي ځي تر دوه چشمان
بې غمي شي پر حرامه په دنيا کښي
د فراق او بڼکو تر ځان وگرېوان
دوه جـهـانه ځني هېر شي بې دلـبـره
سرو مال کـري صدقه تر خپل جانان
په کـوڅه ديار ولاړې نام و ننگ وي
مـرتـبه يې وي بلنده تر اسمان
په اول کښي محبت بيا گـمـنامي ده
(ملا اميره) گـمـنام شه که يې پوهان

له هـجرانه همپش ژاړم پـه نارو
ديار ديد پر مـاشـيرين، تر قند مسرو
درقيب پـه محبوسـي به هيڅ بندنه شم
زه محبوس يـم دخپل يار پـه زولنو
چي يې تـوري زلفي بيا پر مخ خپرې کړې
عاشقان سينه سوزان په اند پښنو
رقيبان يې راتـه کښېنول په څنگ کښي
اوس مي ولي په تـکـر و¹⁰⁶ په سنگ رېزو
بـد بختي درقيب داوه لـه اوله
چي يې ذات دده پيدا کـر لـه اورو
بيا يې وکـر تـکـر پـه سجده کښي
په کار نه شه عبادت دډېر کلو
رقيبان مي دښـمنان دپاک ايـمان دي
(ملا امير محمد) ځـغـله په گامو

دملا اميرديوان

خال دي ايڻي دئ پــــه ميان ڪنبي دابرو
 نن مجنون غوندي عــــذاب ڪر مه ليلو
 ودر بارت هـه دي ملنگ پــــردوهه ناست يم
 ولا ڀبه نه شــــم مگر ديدرا ڪر ڀي خيالو
 منتظر دي دديــــدن لکه بلبل يــــم
 خوبه گــــر زمه محرومــــه له ڪتو
 ياره جـــــوره شڪوفه پــــه زمستان ڪر هـ
 او ڪه نه وي جان دـــــم غ مي ڪر هـ خوشبو
 جـــــدايي ديار ترخه وصال شيرين ده
 ڪه يــــو خله وصال ڪاندي نن پــــبرزو
 عــــاشقان دي شهــــبازان ديار په مينه
 سرگــــردان دي پرزمين پرلــــويو غرو
 ربه روي ستاد دوســــتان مومي دروري
 عــــاشقان ڪــــر هـ منور په انوارو
 ستاد عــــفو مقام پت له هــــره چاده
 (ملا اميره) عــــفو غواړه په زارو¹⁰⁷

زمــــاپه زړه يارد عشق اورولگاوو¹⁰⁸
 بيايي روح راخه يووړ غم بي نورولگاوو
 خوشحالي دزندگي را پوري غم شوه
 غم بي درونده هجران زور پــــر ما پورولگاوو
 دنفس باغ مي ســــتاد عشق په اورايره شو

107

په مقطع کي لږ څه تصرف سوی دئ. په اصل کي داسي وه:

ستاد عفو مقام پت له هره چاده زما دلبره

ملا اميره عفو غواړه په چراو په زارو

108

شاعر (ولگاوو) دخپلي لهجې سره سم ڪنبلې دئ اوسنی ليکدود بي (ولگاوه) دئ.

دملا اميرديوان

یک بینی یکجہتی بیا پرما زروولگا و
 مجوف زرگی می دک پسه سل فکرو و
 دتو حید په نور شو دک عجب بی شور و لگا و
 رقیبان حیران ولا پرزما و حال ته
 دتو حید نور می پیره په رقیب اور و لگا و
 دمعشوق پسه طلب ستړي عاشقان ده
 (ملا امیر) می په طلب سرخیل گورو لگا و

راشئ مومنانو دخپل رب ثنا گوئی کوو
 محکمہ پر خپل دین شو و بادشاه ته دو عا گوئی کوو
 راغلی اروسان دی دوی و مور و ته حیران دی¹⁰⁹
 غیرت د دین به و کړو مور به هم پهلوانی کوو
 حیات دی ز مور بادشاه و ی کل اسباب برابر وینم
 قتل به کفار کړو مور پردوی شمشیر بازی کوو
 پر خلافت د چار یار دی محکم ز مور بادشاه و ی
 مغلوب دی کافران شی چی پردوی مور غالبی کوو
 بد بخته کافران دی نا امید له قرآن دی
 فتح به خدای را کړی د قرآن مور پیروی کوو
 انگریز که اروسان دی ز مور جنگ خنخه ترسان دی
 مومنان ټول شیران دی اوس پردوی به چا بکی کوو
 ترسان می اروسان دی دلا وره مومنان دی
 غازیان منتظران دی مور دوی ته کار سازی کوو

¹⁰⁹ دامیر حبیب الله خان په وخت کی افغانستان ته دروسانو دراتگ خبره له تاریخی مدار کوسره سمه نه
 خپزی. دشاعر مراد به یا په سیمه کی دبلشویکی نفوذ دخپربدو خطرو ی اودی به بی دروس دتجاوز په نامه
 تعبیر و ی اویا به نو بردر قد باندي دروسانو پوځی تبری ته اشاره و ی. دغه واقعہ دغازی امان الله خان د
 پاچهی په اووم کال پېښه سوې ده (۲۷ قوس ۱۳۰۴ ش) او په دې ډول نو تر دغه کاله پورې دشاعر ژوند هم
 یقینی کېدلای سی؟

د ملا امیر دیوان

کفار که هر خوډ بردی د دین عقل بی هېر دی
بې جنگه بې نه پرېرېدو د خپل دین مورغاوري کوو
قاتلان که مقتولان شو که پاته پر میدان شو
سو د منده مومنان دي (ملا امیره) مو عظمي کوو

تريوسف ډېر نيايسته زمـوړ پيغمبرو
ستاره ورته عاجـز شمس وقـمرو
غلبه دنـوړيې تېره تـر هر چاوه
په خـوبانو کښي خرگند لکه زيړ لـمرو
دو حدت له باغـه درخته رانـبکاره شوه
نه بيې مـثل پـرزمين لکه نـبـتـرو
د کـمال پـه مېوه پـره دغه درخته
مـومنانومي نوش کـړي بـه ثـمرو
شاکـران د دې مېوې بـه سـر بلندوي
تورزا غـان له دې مېوې خـخه کـورکرو
مومنان دي خدای غافل په دین کښي نه کړي
غافلان لـه خپله دینه گاو و خـرو
د طاعت بارچي بابا آدم پـه شاکـر
مـومنان بې¹¹⁰ قبلوي بارد پـدرو
مـومني ده نيکنامي د عـقبا گـته
مـومنانو تپينگه کـر په که مي ضررو
د نبي پـردین ثابت شـه (ملا امیره)
سپي رقيب ثابتـه نه شـو لوی خـطرو

ته آئینه دشـرع نـسه¹¹¹ و خپل مخ ته¹¹²

د ملا امير ديوان

ستا عیبونه به بنکاره شي ته نیکبخته که بدبخته
 نبسه طاعت و بندگي د پاک الله کړه
 له ریا څخه ځان ساته ، نفس بدبخته
 سره اورونه دي په لاس د د بنمنانو
 ستا طاعت و سر و مال سوځي یک لخته
 ستا په بڼهر کښي بڼه کوته په دولت¹¹³ ډکه
 بېغم نه شي د بنمن ستاده په زړه سخته
 که ولاړ خپل کوته وي تر سهاره
 اوس باد شاه يې گوياناست يې پر خپل تخته
 د تقوا تبغ په لاس ونیسه محکمه
 درایله به کي¹¹⁴ د بنمن ستا تخت و بخته
 سرگردانه له خپل نفسه ډېر عالم ده
 (ملا اميره) جهادي شه مې پرېږده گرم ويخ ته

د دنیا که جستجوی پردا جهان که¹¹⁵
 که خدای هېروي آخرت لره تاوان که
 پر جهان باندي ژړا دیار له حبه
 دا ژړا د محبت دخدای دوستان که
 چي د عشق په تبغ يې غوڅ د زړگي سر شي
 د فراق په اوبنکو تر ځان وگرېوان که
 د صادق عا شق ژړا ده پخپل ځان کښي
 که مخلوق ته شي ظاهر د ځان نقصان که

¹¹¹ نسه = نېسه

¹¹² دا غزل په اصل کي د (ت) په ردیف کي . ماد (ه) ردیف ته را نقل کړه .

¹¹³ دولت دلته د دنیا په معنا راغلی دی .

¹¹⁴ کي = کړي

¹¹⁵ که = کا

دملا اميرديوان

دين دنيا سره ضدین (دي) هيڅ شڪ نشته
په يوه ځای اورا و به کله مکان که
دادنيا که پخپل فکـر گلستان کـرې
عاقبت به يې خراب دمـرگ خزان که
منزه دئ عشق د نفس له خـوی خصلته
دامشکل ده چي ديدہ څوک بې چشمان که
جاهلانـو په دنيا دین بدل کـرې
ددنيا هـر پرده نه که دین نسيان که
که دانايي پـر خپل سرنيسه لاسـونه
وجاهل ته نصيحت ډـر عالمان که
ناصحان که نصيحت د دین بيان کـرې
(ملا امير) به يې قبول ږدول وجان که

محبت د خـداي دوستان بې خـدای نه که
په يوه زړه کـنبي به دوه محبت ځای نه که
په ظاهـر وړي له عالم باطن له حقه
مشاهده يې له خـدايه بل رای نه که
چي توانگـرد قناعت په خـزانه شي
هيڅ کـذربه د غنيا نو په سـرای نه که
احتياجـي بې خـپله ربه دبل نه که
روح وجـان به بې له خـدايه فدای نه که
عـاشقان دي طالبان ديارد و وصل
که واصل شي و معشوق تـه وای وای نه که
په کـوڅه کـنبي د معشوق حيران ولاړوي
خوښ خـرم وي په حيرت کـنبي هم تلاي نه که
حال و قـال دي موافق شه (ملا اميره)

دملا اميرديوان

سالکان دي خدای خود بين خود نماي نه که

جام دمی پياپی نوش کره ما په ذوقونه
زړه مي سوری لکه نی پسه نغمو او ازونه
يار زمبابې وفا پسه جفادئ عالمه
نقصان کل زما خپل دگنانه دريا بونه
يار مي گل زه بلبل پسه ژراپسي مرمه
د بلبل سينه تل ترختلي خارونه
دلبري دلجووي رهبري دي غوارمه
که ما خلاص په اخلاص کړي دغم له بارونه
ما غريب کره بعید له شیطانه شديد
بدلوي سودايي پسه دنيا جنتونه
ما مريد کره قریب دگلشن عندليب
ستا حبيب ستا مجيب پر بنندم سر مالونه
بڼه جلال بڼه جمال شين دي خال ده صنمه
په ظهور دي خراب د کفارو ملکونه
ستا نظر شوو خنجر په مجروح مي خگر
سپين دي غاښ و انوار په روښان اسمانونه
ستا صديق ستا رفيق تر هسه و شفيق
يار غار دسردارد هجرت په مز لونه
پتول و خوبان افضلين مي جانان¹¹⁶
به تری مه تری په آیات حدیثونه
ستا ابلق تر فراق و تپرشوی مطلق
ناز بردار ، راز کردار تر جمله حجابونه

116 دانيم بيتی په لږ تصرف را نقل سوی دئ. په اصل کي داسي و:
پتولو خوبان پر ماگران افضلين مي جانان

دملا اميرديوان

دا بيان شـوعيان د(امير) پـه زبان
خـوش لسان درفشان دجانان صفتونه

د عشق اورمي پـرزړگي وکـړه پوښتنه
زما پر حال په چابکي وکـړه پوښتنه
شپږد اغـونه عشق را کـړي پرسينه دي
د ازخـمونه دمـرگي وکـړه پوښتنه
ورنـخـورتـه که دوا دديدن ورکـړي
زما دوا ده پر هېزي وکـړه پوښتنه
بيکاره غـلام دياريمـم ورته ژاړم
نن د غـلام پر بېکاري وکـړه پوښتنه
هيڅ حاجت زمـا په کار و خدمت نشته
زما ژړا يار خـوښوي وکـړه پوښتنه
درقيب د لاسه ډـرپـه زړه غـمجن يم
نن زما پر غمگيني وکـړه پوښتنه
عشق جـهازشوگله يې کـړم په محبت کښي
ته مـهر يان شه پر غرقـي وکـړه پوښتنه
(ملا امير) پـه سپينه زېره تل ژړا کـړي
راشه زما پر غريبي وکـړه پوښتنه

الماسي خنجر پـه لاس زمـا د دلبرده
عاشقان پـه قتلوي دا يې هنرده
چي په برخه يې خـواري د سوزگداز شي
خـود به ژاړي چي زخمي يې د زړه سرده
هـغه خوک چي وي بېغم ديار له فکـره
سـړي نه ده پـه مثال دگاو خـرده

د ملا امیر دیوان

دمحبت په اوربې سوي په کلونو
چي وصال راباندي راغي نن اخترده
غلامي مي په اخلاص دکامل وکړه
اوس ماډون شوم دکامل هسي نظرده
وخادم ته دمخدوم فيض رسېږي
هيڅ شک نشته درسول دخولې خبرده
عاشقان (بې) وديدن ته هوسېږي
ځني پاتسه نام و تنگ وسيم وزرده
صادقان ديارپه مينه هغه څوک دي
چي په لاس (بې) همپشه دعشق دفترده
عاملان دشريعت مي فايضين دي
پاک الله ځني راضي هم پيغمبرده
عاشقان ترسروم سال ويارته تېردي
چي ليدلی بې جانان په خپل بصرده
ديارميني تورکودي کړم په جهان کښي
خاکساري مي جوړه کړې پرخپل سرده
گمنامي لويه رتبه ده (ملا اميره)¹¹⁷
اختلاط دزمانې دپرشور وروشرده

که وصال داشنای غواړې روغ دغه ده
بياڅه نه شي دمـرگي سخته نارده ده
نن دي وارده چي راکب پرخپل مرکب بې
له مرکبه که شيوه شوې توره شپه ده
په تياره کښي څوک رسېږي ومقصودته ؟
لوي مثال دئ نيکي واخله لارښکاره ده

¹¹⁷ اصل: گمنامي لويه رتبه ده ملا اميره فقيره.

د ملا امير ديوان

کـمـبـخـتـان مـي غـا فـلان د يـار لـه ذـکر ه
 لـغـز يـد ه و ي و خـپـل نـفـس تـه مـسـخـر ه د ه
 پـر هـمـت د ز ا هـد ا نـو آ فـر يـن شـه
 نـفـس شـيـطـان بـي پـه عـذـاب نـبـه تـمـا شـه د ه
 پـيـر و ي د پـاک قـرآن مـو پـه نـصـيـب کـر ي
 چـي هـمـبـش ز مـو ر پـه خـو لـه و ر د و ظـيـفـه د ه
 پـه نـصـيـب مـو شـفـاعـت د پـاک ر سـول کـر ي
 پـاک سـبـحـان بـي کـي ¹¹⁸ خـو شـحـال کـر ي و عـد ه د ه
 لـه د ي خـپـل ي بـمـد بـخـتـي خـخـه پـه عـذـاب يـم
 گـيـلـه نـشـتـه پـر هـر چـا مـي تـو ر ه شـپـه د ه
 هـر عـا شـق شـيـر يـن گـفـتـن شـيـر يـن ز بـانـه
 (ملا امير) مـي د ر يـا شـي ډ کـي ¹¹⁹ سـيـنـه د ه

هـغـه خـوک چـي صـاد قـان و ي سـتـا پـه مـيـنـه
 مـحـبـت بـي ¹²⁰ هـمـبـشـه پـر خـپـل يـا ر و يـنـه
 او ل حـال د سـالک د ا د ي ا ي د ر و پـشـه
 چـي پـه حـب کـي د خـپـل شـيـخ بـه فـنـا ه شـيـنـه
 حـقـيـقـت د حـب بـي هـلـتـه ظـا هـر پـر ي
 چـي د پـاک ر سـول پـه شـر عـه عـمـل و يـنـه
 د و يـم حـال د صـاد ق د ا د ه پـه مـحـبـت کـنـبـي
 چـي د پـاک نـبـي پـه حـب کـنـبـي فـنـا و يـنـه
 د ر يـم حـال فـنـا فـي اللـه بـسـولـي طـالـبـه
 بـي لـه يـار ه مـا سـو ا کـل تـر ک و هـيـنـه

¹¹⁸ بـي کـي = بـه بـي کـر ي

¹¹⁹ ډ کـي = ډ کـه بـي

¹²⁰ بـي = بـه بـي

دملا اميرديوان

هغه عشق نه دئ بل خسه دئ دروغ وايي
 چي خالي به له دې درو جو خوک وينه
 هرچي لار د شريعت يې وي پرې اينبي
 ره برده شيطان اورتي¹²¹ خکوينه
 که باوردي پسه آيات و حديث کپري
 ملحدي پسه طريقت کني ډېره وينه
 هغه خوک چي مستقيم پر شريعت شوه
 پسه سپين مخ به آخرت لره ورځينه
 خدايه عشق مي برابر شريعت کړي
 چي مقام دموحدی، مي روزي شينه
 (ملا امير) غريب صادق کړي ستاپه مينه
 امان را کړي په توحيد کني له لعينه

ستاد هجران په اوروسوی ارامي غواړمه¹²²
 زړه مي زخمي داستاله لاسه دوايي غواړمه
 دوامي وصل دجانان گنج نوري غواړمه
 زه خوار مسکين یم بې تسکين زه دلجو بې غواړمه
 ستاد محبت په درياب غرق صدف دري غواړمه
 زه غواص تېر (يم) ترخپل سراجرت قوي غواړمه
 له دواړو کونويم بېغم روشندلي غواړمه
 له پخته گانومي حساب کړي گمنامي غواړمه
 سيروسلوک راباندي تېر شو مقبولي غواړمه
 نفس و شيطان مي د بنمان ستامهر باني غواړمه
 زم مشرب دنقشبند پير مجدد دي غواړمه

¹²¹ اورتي = اورته يې

¹²² دې غزل ته پر سرکنبلي دي: مناجات فقير ملا امير محمد

دملا اميرديوان

تاچندبه ســـــوزيمه نورمحمدي غوارمه
 درعشق توسوختيم دروصلت رهنمايي غوارمه
 عمرم عبث گذشت درطاعت عمرثاني غوارمه
 پيرمي اولاددعـــــمريارپيرقريشي غوارمه
 (ملا امير) خواربي دامنگيرزي¹²³ غلامي غوارمه

په خـــــويانـــــو کبني کلانه راشه راشه
 زمـــــادزپه محبه گـــــرانه راشه راشه
 پيروي دي قبلـــــوم پـــــردوو چشمانو
 ته بي نورزمـــــاد چشمانه راشه راشه
 زماد پيرنـــــوربه رهبرشي ستا ترنوره
 ستانوربه شي رهبره ترسبحانه راشه راشه¹²⁴
 (دا) ستانـــــورده وسيله زماو وصال ته
 تـــــه همبش پـــــرخيل رب گرانه راشه
 مـــــحبت ديارا فضل تـــــردوه جهانه
 ته بي زمـــــادزپه ارمانه راشه راشه
 په کامل صفت موصوف تـــــرکل عالم بي
 باطن نـــــورظاهـــــرانسانه راشه راشه
 ستا امت هـــــمبشه فـــــخرپه تاکاندي
 تـــــه ســـــرداري دنيا نه راشه راشه
 ډېردي قـــــدرهم حرمت پرخيل خالق ده
 کامـــــل ميره دخـــــوياننه راشه راشه
 کمينه امتي ســـــتاييم پاک رســـــوله
 زه (اميرمحمد) ســـــتاد غلامانه راشه راشه

¹²³ زې = زه بي

¹²⁴ دغه بيت دري څپي زيات دئ. (هوتک)

دملا اميرديوان

عشق سرسري نه ده چي له سره دي بدرشي
محبت عارضي نه ده چي له زړه خخه بدرشي
بيان د عشق کومو مه و سالک ته يې بنيمه
مشتق له عشقيه دئ چي پيچان پر بل شجرشي
عشقيه مي هغه شی ده چي غالب شي پر گياه
ذات د گياه ورک شي عشقيه مي پراظهرشي
مثال دمومن داده که انصاف لري منصفه
که عشق باندي غالب شي تر گياه (بي) حال بترشي
عشق ده په دوه قسمه ته يې زده کړه اي سالکه
يومي رحمانی بل شیطانی که دي باورشي
شیطانی هغه ته وايي چي نقصان د شريعت وي
ناري تجلې ويني په غلط مي گاوو خرشي
رحمانی هغه ته وايي چي پر شرع مستقيم وي
شوارق به دانوار فيوضات باندي مطرشي
تميز ددي دوو گران دئ د خطر خای يې دغه ده
سالک به ترتيب پرې هغه خوک چي بختورشي
زه (ملا امير) فقيريم په بيتو کوم بيانونه
محناج زه دو عايم که پر ماد خدای نظرشي

بدبخته زمانه شو له طاعته غافلان دي
ودين ته يې شا کسري په دنيا پسي روان دي
بيدار شئ مومنان لوی سفر لري په مخه
نکير منکر به در شي سوال جواب يې په ايمان دي
کامل که دي ايمان و هيخ دي و بره خطر نشته

¹²⁵ عشق پيچان يوراز گياه ده، چي پر نور و گلانور اتا و پرې.

د ملا امیر دیوان

راووزه ونیکۍ ته بد عمل دي د خان زیان دي
فهم وکه (ای) مومنه عاقبت دادنیا پاته
محصل دهرچا مرگ دی خنی پاته یتیمان دي
سپین زړه دي تورېرې گناهونه دي ډېرېرې
صیقل (بې) اسم ذات ده شریعت که پر اوړاندي
پنځه روځي ژوندون دی عاقبت به روانېرو
ژاره (ملا امیره) نفس شیطان دي د بنمنان دي

یوه درخته یې نهال کړه په قدرت کښي¹²⁶
څلور بناخ (بې) ورپیدا کړه په زینت کښي
هر (یو) بناخ له گوناگون مېوې څخه پرده
زاغان خنی محروم بلبلان گله په وصلت کښي
بلبلان چي همپشه پر گل مین ملامت نه دي
معطريې دل و جـان په حقیقت کښي
چي بلبل غـوندي صادق په مینه نه شي
دامشکل ده چي به گـلد شي په جنت کښي
ساکنان دهغي درختي هغه څوک دي
چي ترسرو تر مال تېر شي په محبت کښي
مـثال د درختي ذات د پاک حبيب ده
چاياران يې څلـور بناخه په قربت کښي
بلبلان مي عـاشقان د خدای دوستان دي
رب ورکړې خـوشحالي په آخرت کښي
زاغان مي کافـران منکر الحق دي
محرومي شـوله ورپېښه په خلقت کښي
په اول کښي مي ابيات مـغلق ويلي

¹²⁶ داغزل په اصل کي د (نښ) په ردیف کي وه.

د ملا امیر دیوان

په آخريې معنی گوره په وضحت¹²⁷ کښي
ر به سر و مال قـربان زما تر نبي کړي
(ملا امير) غريب غلام تل په خدمت کښي
عاشقان ديار جـفا پرو فابولي
(ملا امير) فقير مغموم ده په هـجرت کښي

د خپل اشـنای ديدن له تلمه په تلوار...
زه خبر نه وم چي په مخه رقيبـان راځي
ديار دغم گـردو غبار زما پر ځان راځي
ديار له عشقه مي خوناب نن تر چشمان راځي
(را) ميسر به وصال نه شي بي ژړا عالمه
د فراق او بنکي مي به پري پر گربوان راځي
دا دنيا که همگي گل و گلـزار شي
عـاقبت به شي فنا دمرگ خزان راځي
څه دغم ژوندون بي زما په قسمت را کړي
بي له ياره د عشق دو دمـي تـردهان راځي
زما په او بنکـو هـيڅ اثر پر جانان نه شي
زما پر حال نن په ژړا زمين اسـمان راځي
سرگردان و پايـدوان پـردا دنيا يمه
ترک به نه کړم ستا طلب که هر څو زيان راځي
د جنت تـر گلـو زياتي تـماشـه ده
چي مستغرق شم ديار فيض لکه باران راځي
که وفانه کـري نن دژوند رـمق باقي ده
او که نه وي (ملا امير) غـريب گريـان راځي

¹²⁷ وضحت = وضاحت ، څرگندتيا

د ملا امیر دیوان

ستا جـ فاده همپشه مـ اژ پوي
رقیبان پـه نصیحت مـا خندوي
زه حیران یـم چي ژړا کـم که خندا کم
نه پـوه پـرم چي یارز مـا خه خوبوي
د جـرس له حاله حال زما معلوم شو
تـرخندا زمـا ژړا یـا ر قبلوي
داد نیا د ژړا خـای چي بـغم نه شې
ستا ژړا لـره اجـرت یاردر کوي
دا جـرت حساب مي خپله زندگي ده
عـاقبت د صـورت حجاب پاره کوي
دمحشر پـه روخ به نیک و بدنکاره شي
دانایـان مي نیک پـه بدنه بدلوي
آئینه د زړه صفا کـړه له هـر زنگه
(ملا امیره) خدای رحـمان ده رحم کوي

عـاشقان دي بیماران پـه زړه زخمي
د دیدن زکات غـواړي پـه مسکیني
هیڅ حاجت یې د دنیا په چاره نه وي
نه پـه کاريې وي جنت غـلمان حوري
د خپل یار دیدن یې خوښ تر دوه جهان وي
قاسم کـری بـه قسمت دی ازلي
د توحید د باغ مي هـر عاشق بلبل ده
ودې باغ ته بل مـرغه لار نه لري
د گلانو وسیل بي بـهاره نشته
د دیدار روخ لـوی بـهاره کامي
په نصیب دي بـه دیدار په لـوی بهار شه

د ملا امیر دیوان

(ملا امیره) جنت پر پرده د دیار شه محبتی¹²⁸

**

*

*

*

*

¹²⁸ تردې غزلي وروسته دنسخې په پای کې د (زمامقصود) رکاب راغلی دی خو نسخه پرمهدي ځای نيمگړې ده اوزه نه پوهېږم چي څو پاني به يې لوبدلي وي (م. هوتک).

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**